

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні

{Назва Закону із змінами, внесеними згідно із Законом № 2249-VIII від 19.12.2017}

(Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 21, ст.252)

*{Вводиться в дію Постановою ВР
№ 876-XII від 21.03.91, ВВР, 1991, № 21, ст.253}*

*{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 200/94-ВР від 13.10.94, ВВР, 1994, № 45, ст.404
№ 204/94-ВР від 14.10.94, ВВР, 1994, № 45, ст.406
№ 481/96-ВР від 12.11.96, ВВР, 1996, № 52, ст.301
№ 1926-III від 13.07.2000, ВВР, 2000, № 43, ст.363
№ 2606-III від 05.07.2001, ВВР, 2001, № 45, ст.237
№ 232-IV від 21.11.2002, ВВР, 2002, № 52, ст.380
№ 860-IV від 22.05.2003, ВВР, 2003, № 37, ст.300
№ 910-IV від 05.06.2003, ВВР, 2003, № 39, ст.333
№ 1344-IV від 27.11.2003, ВВР, 2004, № 17-18, ст.250
№ 1771-IV від 15.06.2004, ВВР, 2004, № 37, ст.451
№ 1773-IV від 15.06.2004, ВВР, 2004, № 37, ст.453
№ 2285-IV від 23.12.2004, ВВР, 2005, № 7-8, ст.162
№ 2505-IV від 25.03.2005, ВВР, 2005, № 17, № 18-19, ст.267
№ 2602-IV від 31.05.2005, ВВР, 2005, № 25, ст.337
№ 2960-IV від 06.10.2005, ВВР, 2006, № 2-3, ст.35
№ 3235-IV від 20.12.2005, ВВР, 2006, № 9, № 10-11, ст.96
№ 3483-IV від 23.02.2006, ВВР, 2006, № 32, ст.271
№ 1000-V від 03.05.2007, ВВР, 2007, № 33, ст.441
№ 107-VI від 28.12.2007, ВВР, 2008, № 5-6, № 7-8, ст.78 - зміни діють по 31 грудня 2008 року}*

*{Додатково див. Рішення Конституційного Суду
№ 10-рп/2008 від 22.05.2008}*

*{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 1276-VI від 16.04.2009, ВВР, 2009, № 38, ст.535}*

№ 1760-VI від 15.12.2009, *BBP*, 2010, № 8, *см.62*
№ 2171-VI від 11.05.2010, *BBP*, 2010, № 31, *см.418*
№ 2289-VI від 01.06.2010, *BBP*, 2010, № 33, *см.471*
№ 2394-VI від 01.07.2010, *BBP*, 2010, № 39, *см.513*
№ 2409-VI від 01.07.2010, *BBP*, 2010, № 40, *см.526*
№ 2424-VI від 02.07.2010, *BBP*, 2010, № 46, *см.535*
№ 2457-VI від 08.07.2010, *BBP*, 2010, № 48, *см.564*
№ 4213-VI від 22.12.2011, *BBP*, 2012, № 31, *см.381*
№ 5462-VI від 16.10.2012, *BBP*, 2014, № 6-7, *см.80*
№ 406-VII від 04.07.2013, *BBP*, 2014, № 20-21, *см.712*
№ 1519-VII від 18.06.2014, *BBP*, 2014, № 32, *см.1124*
№ 1697-VII від 14.10.2014, *BBP*, 2015, № 2-3, *см.12*
№ 76-VIII від 28.12.2014, *BBP*, 2015, № 6, *см.40*
№ 552-VIII від 30.06.2015, *BBP*, 2015, № 32, *см.318*
№ 688-VIII від 15.09.2015, *BBP*, 2015, № 46, *см.418*
№ 922-VIII від 25.12.2015, *BBP*, 2016, № 9, *см.89*
№ 1774-VIII від 06.12.2016, *BBP*, 2017, № 2, *см.25*
№ 1812-VIII від 17.01.2017, *BBP*, 2017, № 7-8, *см.51*
№ 2109-VIII від 22.06.2017, *BBP*, 2017, № 32, *см.346*
№ 2249-VIII від 19.12.2017, *BBP*, 2018, № 6-7, *см.43*
№ 2745-VIII від 06.06.2019, *BBP*, 2019, № 30, *см.119*
№ 124-IX від 20.09.2019, *BBP*, 2019, № 46, *см.295*
№ 440-IX від 14.01.2020, *BBP*, 2020, № 28, *см.188*
№ 1030-IX від 02.12.2020, *BBP*, 2021, № 5, *см.37*
№ 1054-IX від 03.12.2020
№ 1089-IX від 16.12.2020
№ 1499-IX від 01.06.2021, *BBP*, 2021, № 32, *см.258*
№ 1664-IX від 15.07.2021, *BBP*, 2021, № 40, *см.334*
№ 1665-IX від 15.07.2021 - *вводиться в дію з 01.02.2022*
№ 1962-IX від 15.12.2021, *BBP*, 2023, № 2, *см.6*
№ 2471-IX від 28.07.2022, *BBP*, 2023, № 19, *см.82*
№ 2682-IX від 18.10.2022
№ 3191-IX від 29.06.2023, *BBP*, 2023, № 80, *см.293*
№ 3460-IX від 09.11.2023, *BBP*, 2023, №№ 97-100, *см.393*
№ 3911-IX від 21.08.2024, *BBP*, 2024, №№ 50-51, *см.298*
№ 4017-IX від 10.10.2024, *BBP*, 2025, №№ 11-14, *см.35*
№ 4030-IX від 29.10.2024, *BBP*, 2025, № 10, *см.33*
№ 4059-IX від 19.11.2024, *BBP*, 2025, №№ 15-17, *см.40*
№ 4170-IX від 19.12.2024, *BBP*, 2025, № 27, *см.86*
№ 4219-IX від 15.01.2025, *BBP*, 2025, №№ 30-31, *см.100*
№ 4574-IX від 21.08.2025
№ 4695-IX від 03.12.2025}

{У назві та тексті Закону слова "Українська РСР", "Рада Міністрів Української РСР", "Міністерство соціального забезпечення" у всіх відмінках замінено відповідно словами

"Україна", "Кабінет Міністрів України", "Міністерство соціального захисту населення" у відповідних відмінках згідно із Законом № 204/94-ВР від 14.10.94}

{У тексті Закону слова "Міністерство економіки України", "місцеві Ради народних депутатів" в усіх відмінках замінено відповідно словами "центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики", "органи місцевого самоврядування" у відповідних відмінках, а слова "Міністерство соціального захисту населення України", "Міністерство праці та соціальної політики України", "Міністерство праці України" в усіх відмінках замінено словами "центральний орган виконавчої влади з питань праці та соціальної політики" у відповідних відмінках згідно із Законом № 860-IV від 22.05.2003}

{У тексті Закону слова "Фонд України соціального захисту інвалідів" у всіх відмінках замінено словами "Фонд соціального захисту інвалідів" у відповідному відмінку згідно із Законом № 1773-IV від 15.06.2004}

{У тексті Закону слова "інвалід", "дитина-інвалід" та "інвалід з дитинства" в усіх відмінках і числах замінено відповідно словами "особа з інвалідністю", "дитина з інвалідністю" та "особа з інвалідністю з дитинства" у відповідному відмінку і числі, крім частини першої статті 11 і другого речення статті 37 цього Закону згідно із Законом № 2249-VIII від 19.12.2017}

{У тексті Закону слова "Фонд соціального захисту інвалідів" в усіх відмінках замінено словами "Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю" у відповідному відмінку згідно із Законом № 1499-IX від 01.06.2021}

{У тексті Закону слова "громадська організація" у всіх відмінках і числах замінено словами "громадське об'єднання" у відповідному відмінку і числі згідно із Законом № 1664-IX від 15.07.2021}

{У тексті Закону слова "технічні та інші засоби реабілітації", "технічні реабілітаційні засоби", "спеціальні технічні засоби" у всіх відмінках замінено словами "допоміжні засоби реабілітації" у відповідному відмінку згідно із Законом № 1962-IX від 15.12.2021}

{У тексті Закону слова "Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю" в усіх відмінках замінено словами "державна установа, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю" у відповідному відмінку згідно із Законом № 4219-IX від 15.01.2025}

{У тексті Закону слово "(професійно-технічна)" в усіх відмінках виключено згідно із Законом № 4574-IX від 21.08.2025}

{Установити, що на період дії воєнного стану в Україні та до останнього числа останнього місяця кварталу, в якому воєнний стан буде припинено чи скасовано, розмір внеску на підтримку працевлаштування осіб з інвалідністю встановлюється на рівні 50 відсотків розміру, визначеного статтею 18² цього Закону, згідно із Законом № 4219-IX від 15.01.2025}

Цей Закон визначає основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні і гарантує їм рівні з усіма іншими громадянами можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення необхідних умов, які дають можливість особам з інвалідністю ефективно реалізувати права та свободи людини і громадянина та вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними можливостями, здібностями і інтересами.

{Прембула із змінами, внесеними згідно із Законом № 4213-VI від 22.12.2011}

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

особа з інвалідністю - особа із стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати її повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими;

працівник - фізична особа, яка працює на умовах трудового договору (контракту), договору про стажування або на інших умовах найманої праці чи служби (незалежно від виду служби та органу проходження такої служби), передбачених законодавством (крім осіб, які виконують роботу або надають послуги на умовах цивільно-правового договору);

робоче місце особи з інвалідністю - місце (приміщення), на (в) якому особа з інвалідністю постійно чи тимчасово перебуває у процесі трудової діяльності і яке визначене на підставі трудового договору (контракту), контракту про проходження служби або згідно із законодавством;

роботодавцем для цілей цього Закону вважається юридична особа незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, фізична особа - підприємець, які використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту), контракту про проходження служби або на інших умовах, передбачених законодавством, крім цивільно-правових договорів, та несуть відповідальність за підприємство та/або устанovu;

внесок на підтримку працевлаштування осіб з інвалідністю (далі - внесок) - внесок цільового призначення, збір якого здійснюється в обов'язковому порядку з метою фінансового забезпечення соціального захисту осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю. Засади збору та ведення обліку внеску, умови та порядок його нарахування і сплати та повноваження органу, що здійснює його збір та ведення обліку, визначаються цим Законом;

середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу, середньооблікова кількість штатних працівників - осіб з інвалідністю - показники кількості працівників роботодавців, визначені за методикою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері статистики.

Терміни "розумне пристосування", "універсальний дизайн", "дискримінація за ознакою інвалідності" вживаються в цьому Законі у значеннях, наведених у Конвенції про права осіб з інвалідністю, а термін "інвалідність" - у значенні, наведеному в Законі України "Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні".

Принципи, критерії і межі розумного пристосування та універсального дизайну визначаються Кабінетом Міністрів України.

{Стаття 1 із змінами, внесеними згідно із Законами № 860-IV від 22.05.2003, № 2960-IV від 06.10.2005, № 4213-VI від 22.12.2011; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 2. Відповідно до Конституції України, загально визнаних принципів і норм міжнародного права та міжнародних договорів України всі люди є рівними перед законом і мають право на рівний захист.

Особи з інвалідністю в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Держава зобов'язана створити умови для реалізації особою з інвалідністю всіх прав людини та основоположних свобод без будь-якої дискримінації за ознакою інвалідності та забезпечити їй соціальний захист.

Дискримінація за ознакою інвалідності, що включає будь-яку форму дискримінації, а також необґрунтовану відмову у розумному пристосуванні та відмову у працевлаштуванні особи з інвалідністю через необхідність вдатися до розумного пристосування і фінансувати відповідні заходи, забороняється.

Захист осіб з інвалідністю від дискримінації здійснюється відповідно до Закону України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні".

{Стаття 2 в редакції Закону № 4213-VI від 22.12.2011; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1519-VII від 18.06.2014, № 2249-VIII від 19.12.2017; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 3. Інвалідність повнолітній особі встановлюється за результатами оцінювання повсякденного функціонування особи, проведеного експертною командою з оцінювання повсякденного функціонування особи у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Частина перша статті 3 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012; в редакції Законів № 4030-IX від 29.10.2024, № 4170-IX від 19.12.2024}

Інвалідність дитині встановлюється лікарсько-консультативними комісіями закладів охорони здоров'я за результатами проведеної медико-соціальної експертизи дитини у порядку, визначеному законодавством.

{Частина статті 3 в редакції Закону № 4170-IX від 19.12.2024}

{Частина третю статті 3 виключено на підставі Закону № 4170-IX від 19.12.2024}

Стаття 4. Діяльність держави щодо осіб з інвалідністю виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов для забезпечення їхніх прав і можливостей нарівні з іншими громадянами для участі в суспільному житті та полягає у:

виявленні, усуненні перепон і бар'єрів, що перешкоджають забезпеченню прав і задоволенню потреб, у тому числі стосовно доступу до об'єктів громадського та цивільного призначення, благоустрою, транспортної інфраструктури, дорожнього сервісу (далі - об'єкти фізичного оточення), транспорту, інформації та зв'язку, а також з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів - до освіти, праці, культури, фізичної культури і спорту;

охороні здоров'я;

соціальному захисті;

забезпеченні виконання індивідуальної програми реабілітації осіб з інвалідністю;

наданні пристосованого житла;

сприянні громадській діяльності.

Соціальний захист осіб з інвалідністю є складовою діяльності держави щодо забезпечення прав і можливостей осіб з інвалідністю нарівні з іншими громадянами та полягає у наданні пенсії, державної допомоги, компенсаційних та інших виплат, пільг, соціальних послуг, здійсненні реабілітаційних заходів, встановленні опіки (піклування) або забезпеченні стороннього догляду.

Пільги особам з інвалідністю надаються на підставі посвідчення, яке підтверджує відповідний статус, пенсійного посвідчення чи посвідчення, що підтверджує призначення соціальної допомоги відповідно до законів України "Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю", "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю", в яких зазначено групу та причину інвалідності (для повнолітніх осіб), категорію "дитина з інвалідністю" (для дітей), а також у відповідних випадках вказано їх основні нозологічні форми захворювань (по зору, слуху та з ураженням опорно-рухового апарату). Порядок оформлення та видачі відповідних посвідчень іноземцям, які відповідно до закону мають право на пільги, встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

{Частина третя статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2249-VIII від 19.12.2017, № 2471-IX від 28.07.2022}

Особам з інвалідністю, які не мають права на пенсію чи соціальну допомогу або яким не призначено пенсію чи соціальну допомогу відповідно до законів України "Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю", "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю", пільги надаються на підставі документа, що безоплатно видається в паперовій формі структурним підрозділом соціального захисту населення/посадовою особою соціального захисту населення місцевого органу виконавчої влади та/або органу місцевого самоврядування за місцем проживання особи з інвалідністю або формується в електронній формі за допомогою засобів програмного забезпечення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. У документі зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, група та причина інвалідності, а також у відповідних випадках - основні нозологічні форми захворювань (по зору, слуху, з ураженням опорно-рухового апарату). **Порядок** видачі

такого документа та його форма затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

{Статтю 4 доповнено новою частиною згідно із Законом № 552-VIII від 30.06.2015; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2249-VIII від 19.12.2017; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

З метою реалізації особами з інвалідністю прав та свобод людини і громадянина під час розроблення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій, національних стандартів, кодексів усталеної практики, стандартів, технічних умов, проведення дослідно-конструкторських, науково-дослідних робіт враховуються потреби осіб з інвалідністю та/або застосовуються принципи розумного пристосування та універсального дизайну.

{Частина п'ята статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 124-IX від 20.09.2019}

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють забезпеченню прав осіб з інвалідністю щодо включення до суспільного життя нарівні з іншими громадянами.

{Стаття 4 в редакції Закону № 4213-VI від 22.12.2011}

Стаття 5. Комплекс медичних, реабілітаційних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на надання особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, соціально-трудової адаптації та інтеграції в суспільство, а також порядок забезпечення осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю допоміжними засобами реабілітації і медичними виробами визначаються на підставі індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю або дитини з інвалідністю. У випадках, визначених Кабінетом Міністрів України, забезпечення осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю відповідними заходами, послугами, засобами та виробами може здійснюватися на підставі інших документів.

Особи з інвалідністю реалізують право на працю у всіх формах та сферах суспільного життя з урахуванням особливостей та обмежень, встановлених законодавством.

Реалізація прав особи з інвалідністю, пов'язаних з виконанням індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю, здійснюється з дотриманням вимог [Закону України "Про захист персональних даних"](#).

Індивідуальна програма реабілітації особи з інвалідністю є обов'язковою до виконання всіма суб'єктами, уповноваженими здійснювати заходи, передбачені програмою, а також роботодавцями, у яких працює чи проходить службу особа з інвалідністю.

{Стаття 5 в редакції Законів № 4170-IX від 19.12.2024, № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 6. Захист прав, свобод і законних інтересів осіб з інвалідністю забезпечується в судовому або іншому порядку, встановленому законом.

Особа (її уповноважений представник) має право оскаржити рішення медико-соціальної експертної комісії, експертних команд з оцінювання повсякденного функціонування особи в порядку адміністративного оскарження відповідно до [Закону України "Про адміністративну процедуру"](#) з урахуванням особливостей, встановлених [Основами законодавства України про охорону здоров'я](#), та/або в судовому порядку.

{Частина друга статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1000-V від 03.05.2007; в редакції Законів № 4017-IX від 10.10.2024, № 4170-IX від 19.12.2024}

{Частину третю статті 6 виключено на підставі Закону № 4213-VI від 22.12.2011}

Стаття 7. Законодавство про соціальну захищеність осіб з інвалідністю в Україні складається з цього Закону та інших актів законодавства, що видаються відповідно до нього.

Органи місцевого самоврядування зобов'язані інформувати осіб з інвалідністю про зміни і доповнення законодавства про соціальну захищеність осіб з інвалідністю.

Нормативно-правові акти, які стосуються матеріального, соціально-побутового і медичного забезпечення осіб з інвалідністю, розробляються за участю громадських об'єднань осіб з інвалідністю.

{Статтю 7 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1773-IV від 15.06.2004}

II. ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ УКРАЇНИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТА ЇХ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ

{Назва розділу II із змінами, внесеними згідно із Законом № 4213-VI від 22.12.2011}

Стаття 8. Державне управління з питань забезпечення прав осіб з інвалідністю та їх соціального захисту здійснюється в межах повноважень центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування.

{Стаття 8 в редакції Законів № 4213-VI від 22.12.2011, № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 9. Центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування за участю громадських об'єднань осіб з інвалідністю, у межах своїх повноважень здійснюють розроблення та координацію довгострокових і короткострокових програм з реалізації державної політики щодо осіб з інвалідністю та контролюють їх виконання, сприяють розвитку міжнародного співробітництва з питань, що стосуються осіб з інвалідністю.

{Частина перша статті 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1697-VII від 14.10.2014}

Центральні органи виконавчої влади у межах своїх повноважень з урахуванням думки громадських об'єднань осіб з інвалідністю можуть звертатися до Кабінету Міністрів України з пропозиціями щодо вдосконалення законодавства з проблем інвалідності, сприяють розвитку співробітництва державних і громадських об'єднань з іноземними країнами з питань соціальної захищеності осіб з інвалідністю.

{Стаття 9 із змінами, внесеними згідно із Законом № 860-IV від 22.05.2003; в редакції Закону № 4213-VI від 22.12.2011}

Стаття 10. Фінансове забезпечення заходів щодо соціального захисту осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, у тому числі державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю, місцевих бюджетів, державних та місцевих програм працевлаштування осіб з інвалідністю, роботодавців, благодійної допомоги та з інших джерел, не заборонених законодавством.

Державний фонд соціального захисту осіб з інвалідністю є складовою частиною Державного бюджету України.

Джерелами формування державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю є кошти, що надходять від сплати роботодавцями внеску, штрафів та пені за несплату чи за порушення порядку сплати такого внеску, благодійні внески та інші надходження, не заборонені законодавством.

Внески зараховуються на рахунки, відкриті в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

Внески не належать до системи оподаткування.

{Стаття 10 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2960-IV від 06.10.2005, № 107-VI від 28.12.2007, № 2457-VI від 08.07.2010; в редакції Законів № 2249-VIII від 19.12.2017, № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 11. Кошти державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю використовуються на забезпечення реалізації активних програм зайнятості, заходів з підтримки працевлаштування, забезпечення надання соціальних послуг при працевлаштуванні осіб з інвалідністю, на виконання інших програм і заходів, спрямованих на соціальний захист осіб з інвалідністю.

Порядок та умови використання коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю та порядок повернення коштів, використаних не за цільовим призначенням, затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Органи місцевого самоврядування мають право утворювати цільові фонди для реалізації місцевих програм соціального захисту окремих категорій населення, які є складовою спеціального фонду місцевого бюджету.

Порядок та умови витрачання коштів таких фондів визначаються органами місцевого самоврядування з урахуванням пропозицій громадських об'єднань осіб з інвалідністю.

Органи місцевого самоврядування можуть самостійно чи із залученням осіб з інвалідністю, у тому числі громадських об'єднань осіб з інвалідністю, визначати заходи підтримки зайнятості осіб з інвалідністю в межах місцевих програм.

Підтримка суб'єктів господарювання, передбачена цим Законом, здійснюється з урахуванням положень Закону України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання".

{Стаття 11 в редакції Закону № 2960-IV від 06.10.2005; із змінами, внесеними згідно з Законами № 3483-IV від 23.02.2006, № 922-VIII від 25.12.2015; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 11¹. Розпорядником коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю є державна установа, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю.

Державна установа, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю:

реалізує заходи з працевлаштування осіб з інвалідністю;

здійснює виплати з державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю відповідно до цього Закону;

розробляє та виконує державні програми працевлаштування осіб з інвалідністю;

здійснює фінансування забезпечення осіб з інвалідністю допоміжними засобами реабілітації;

вживає заходів щодо стягнення використаних не за цільовим призначенням коштів, виплачених роботодавцю з державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю згідно з цим Законом;

здійснює моніторинг працевлаштування роботодавцями осіб з інвалідністю;

виконує функції замовника соціальних послуг, зокрема для осіб з інвалідністю, розробляє проекти специфікацій та умов закупівлі соціальних послуг, вносить пропозиції щодо тарифів і коригувальних коефіцієнтів;

укладає, вносить зміни та припиняє дію договорів відповідно до законодавства про соціальні послуги;

здійснює заходи, що забезпечують цільове та ефективне використання коштів, отриманих надавачами соціальних послуг, у тому числі заходи з перевірки дотримання надавачами соціальних послуг умов договорів про надання соціальних послуг, шляхом здійснення моніторингу у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

здійснює інші повноваження, визначені законодавством.

Повноваження державної установи, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, із залученням представників громадських об'єднань осіб з інвалідністю.

Контроль за цільовим використанням коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, у сфері контролю за цільовим використанням коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю:

здійснює контроль за цільовим використанням коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю відповідно до цього Закону;

стягує використані не за цільовим призначенням кошти, виплачені роботодавцю з державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю згідно з цим Законом;

порушує у встановленому законом порядку питання про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у порушенні порядку використання коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю;

здійснює моніторинг у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю та готує пропозиції щодо прогнозування розвитку ринку праці осіб з інвалідністю для подання до Кабінету Міністрів України;

здійснює інші повноваження, визначені законодавством.

{Розділ II доповнено статтею 11¹ згідно із Законом № 4219-IX від 15.01.2025}

ІІІ. ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Стаття 12. Громадські об'єднання осіб з інвалідністю, їх спілки створюються з метою забезпечення рівних прав і можливостей осіб з інвалідністю та їх соціального захисту, виявлення, усунення перепон і бар'єрів, що перешкоджають забезпеченню прав і задоволенню потреб таких осіб, у тому числі щодо доступу їх нарівні з іншими громадянами до об'єктів фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, а також з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів - до освіти, праці, культури, фізичної культури і спорту, надання соціальних послуг, залучення осіб з інвалідністю до суспільної діяльності, здійснення громадського контролю за дотриманням прав осіб з інвалідністю, представництва їхніх інтересів та усунення будь-яких проявів дискримінації стосовно осіб з інвалідністю, а також мають право користуватися пільгами і преференціями, передбаченими законодавством.

Центральні і місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування залучають представників громадських об'єднань осіб з інвалідністю до підготовки рішень щодо прав та інтересів осіб з інвалідністю.

Представники громадських об'єднань осіб з інвалідністю, їх спілок залучаються (за їхнім зверненням) до складу колегій і консультативно-дорадчих органів центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

{Стаття 12 із змінами, внесеними згідно із Законом № 200/94-ВР від 13.10.94; в редакції Законів № 2960-IV від 06.10.2005, № 4213-VI від 22.12.2011, № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 13. Центральні і місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування повинні допомагати і сприяти в діяльності представникам громадянського

суспільства, зокрема особам з інвалідністю та організаціям, що їх представляють, у тому числі громадським об'єднанням осіб з інвалідністю.

{Стаття 13 із змінами, внесеними згідно із Законом № 860-IV від 22.05.2003; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 14. З метою виконання статутних завдань і цілей зареєстровані громадські об'єднання осіб з інвалідністю, їх спілки мають право здійснювати необхідну господарську діяльність без мети отримання прибутку, а також господарську та підприємницьку діяльність шляхом створення госпрозрахункових установ і організацій із статусом юридичної особи, а також підприємств, заснованих на колективній власності громадських об'єднань.

{Частина перша статті 14 в редакції Законів № 2960-IV від 06.10.2005, № 4213-VI від 22.12.2011}

Продукція підприємств і організацій громадських об'єднань осіб з інвалідністю включається до державного замовлення в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{Частина друга статті 14 в редакції Законів № 481/96-ВР від 12.11.96; № 2960-IV від 06.10.2005}

Об'єкти капітального будівництва, які зводяться за рахунок коштів громадських об'єднань осіб з інвалідністю, у заявленому обсязі включаються до державного замовлення.

{Частина третя статті 14 в редакції Закону № 481/96-ВР від 12.11.96}

Держава сприяє забезпеченню матеріально-технічними та іншими ресурсами виконання державних замовлень, зазначених у частинах другій та третій цієї статті.

{Статтю 14 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 481/96-ВР від 12.11.96}

Стаття 14¹. Підприємства та організації громадських об'єднань осіб з інвалідністю мають право на пільги із сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) відповідно до законів України з питань оподаткування. Застосовувати зазначені пільги такі підприємства та організації мають право за наявності дозволу на право користування пільгами з оподаткування, який надається на квартал, півріччя, три квартали, рік центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю, ветеранів війни.

{Частина перша статті 14¹ із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю, ветеранів війни, може делегувати в установленому Кабінетом Міністрів України порядку повноваження з надання адміністративних послуг бюджетній установі, що належить до сфери його управління.

{Статтю 14¹ доповнено новою частиною згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю, ветеранів війни, визначає доцільність надання державної допомоги підприємствам та організаціям громадських об'єднань осіб з інвалідністю у вигляді пільг з оподаткування, поворотної та безповоротної фінансової допомоги (далі - фінансова допомога), позик, сприяє в наданні пріоритетів при розміщенні державного замовлення, у працевлаштуванні осіб з інвалідністю та в інших формах, а також здійснює облік і контроль за використанням такої допомоги.

{Частина третя статті 14¹ в редакції Закону № 5462-VI від 16.10.2012}

{Частина четверту статті 14¹ виключено на підставі Закону № 5462-VI від 16.10.2012}

{Частина п'яту статті 14¹ виключено на підставі Закону № 5462-VI від 16.10.2012}

{Частина шосту статті 14¹ виключено на підставі Закону № 5462-VI від 16.10.2012}

{Частина сьому статті 14¹ виключено на підставі Закону № 5462-VI від 16.10.2012}

{Частина восьму статті 14¹ виключено на підставі Закону № 5462-VI від 16.10.2012}

{Частина дев'яту статті 14¹ виключено на підставі Закону № 5462-VI від 16.10.2012}

{Частина десяту статті 14¹ виключено на підставі Закону № 5462-VI від 16.10.2012}

{Закон доповнено статтею 14¹ згідно із Законом № 1926-III від 13.07.2000; в редакції Закону № 2960-IV від 06.10.2005}

Стаття 14². Рішення про надання дозволу підприємствам та організаціям громадських об'єднань осіб з інвалідністю на право користування пільгами з оподаткування, отримання позик, фінансової допомоги, дотацій приймаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю, ветеранів війни, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань соціальної політики, виходячи з техніко-економічного та соціального обґрунтування заходів, для здійснення яких використовуватимуться ці кошти.

{Частина перша статті 14² із змінами, внесеними згідно з Законами № 3483-IV від 23.02.2006, № 5462-VI від 16.10.2012}

Рішення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю, ветеранів війни, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань соціальної політики про надання дозволу підприємствам та організаціям громадських об'єднань осіб з інвалідністю на право користування пільгами з оподаткування або відмову в наданні такого дозволу має бути вмотивованим та базуватися на аналізі соціальної значимості відповідного підприємства, організації громадського об'єднання осіб з інвалідністю та можливості працевлаштування осіб з інвалідністю.

{Частина друга статті 14² із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю, ветеранів війни, приймає рішення щодо:

{Абзац перший частини третьої статті 14² із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

надання дозволу підприємствам та організаціям громадських об'єднань осіб з інвалідністю на право користування пільгами з оподаткування;

доцільності надання підприємствам та організаціям громадських об'єднань осіб з інвалідністю позик, фінансової допомоги (крім фінансової допомоги на здійснення заходів щодо фізкультурно-спортивної реабілітації, яка надається за поданням Національного комітету спорту інвалідів України), дотацій з урахуванням фінансових можливостей державної установи, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю.

{Абзац третій частини третьої статті 14² із змінами, внесеними згідно з Законом № 3483-IV від 23.02.2006; в редакції Закону № 2249-VIII від 19.12.2017}

Обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань соціальної політики приймають рішення з питань, зазначених у частині третій цієї статті, стосовно підприємств та організацій громадських об'єднань осіб з інвалідністю, що отримали за попередній податковий рік валовий дохід в обсязі, меншому за 8400 мінімальних заробітних плат.

{Частина четверта статті 14² із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

{Частина п'яту статті 14² виключено на підставі Закону № 5462-VI від 16.10.2012}

Порядок і критерії надання дозволу на право користування пільгами з оподаткування, підстави для відмови в наданні такого дозволу та його скасування, а також порядок та умови надання позик, фінансової допомоги, дотацій підприємствам та організаціям громадських об'єднань осіб з інвалідністю визначаються Кабінетом Міністрів України з урахуванням пропозицій всеукраїнських громадських об'єднань осіб з інвалідністю.

{Частина шоста статті 14² із змінами, внесеними згідно з Законом № 3483-IV від 23.02.2006}

{Закон доповнено статтею 14² згідно із Законом № 1926-III від 13.07.2000; в редакції Закону № 2960-IV від 06.10.2005}

Стаття 14³. Рішення про скасування дозволу на право користування пільгами з оподаткування підприємством, організацією громадського об'єднання осіб з інвалідністю приймається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю, ветеранів війни, в разі:

{Абзац перший статті 14³ із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

отримання заяви від громадського об'єднання осіб з інвалідністю щодо скасування зазначеного дозволу;

подання відповідних податкових органів та інших державних органів про порушення законодавства України підприємством, організацією громадського об'єднання осіб з інвалідністю;

{Абзац третій статті 14³ із змінами, внесеними згідно із Законами № 406-VII від 04.07.2013, № 440-IX від 14.01.2020}

неефективності виробничої діяльності та відсутності соціальної значимості за результатами аналізу центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю, ветеранів війни, соціально-економічних показників діяльності підприємства, організації громадського об'єднання осіб з інвалідністю;

{Абзац четвертий статті 14³ із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

ліквідації підприємства, організації громадського об'єднання осіб з інвалідністю.

{Закон доповнено статтею 14³ згідно із Законом № 1926-III від 13.07.2000; в редакції Закону № 2960-IV від 06.10.2005}

Стаття 15. *{Статтю 15 виключено на підставі Закону № 4219-IX від 15.01.2025}*

Стаття 16. Порядок створення, діяльності і ліквідації громадських об'єднань осіб з інвалідністю регулюється законодавством України про громадські об'єднання, статутами цих організацій, зареєстрованими у встановленому порядку.

IV. ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ, ОСВІТА І ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Стаття 17. З метою реалізації особами з інвалідністю права на працю держава створює умови для їх зайнятості.

Особи з інвалідністю у сфері працевлаштування, зокрема, але не виключно, мають право на:

працю та зайнятість, що включає можливість вільно обирати роботу (службу) з урахуванням функціональних можливостей, професійної підготовки та інтересів або займатися підприємницькою та іншою діяльністю, не забороненою законом;

справедливі, сприятливі, безпечні та здорові умови праці (служби), зокрема рівні можливості та рівну плату за рівноцінну роботу (службу);

представництво та захист своїх соціально-трудова прав організаціями профспілок;

професійну орієнтацію з метою самовизначення та реалізації здатності особи до праці;

професійне навчання відповідно до здібностей, функціональних можливостей та з урахуванням потреб ринку праці;

сприяння у працевлаштуванні, обранні підходящої роботи та одержанні інформації про ситуацію на ринку праці, перспективи його розвитку;

просування по роботі (службі), а також сприяння збереженню робочого місця та поверненню на роботу (службу);

сприяння можливостям самозайнятості та здійсненню підприємницької діяльності;

забезпечення розумного пристосування робочого місця;

професійний розвиток;

отримання соціальних послуг відповідно до законодавства про зайнятість населення та соціальний захист на випадок безробіття;

отримання соціальних послуг персонального асистента, супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці, соціально-трудової адаптації, порядок надання та закупівлі яких встановлюється Кабінетом Міністрів України. Державні стандарти соціальної послуги персонального асистента, соціальної послуги супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці, соціальної послуги соціально-трудової адаптації затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення;

збереження роботи у роботодавця, у якого стався нещасний випадок на виробництві або умови праці якого зумовили професійне захворювання чи трудове каліцтво працівника, що призвело до встановлення такій особі інвалідності, відповідно до рекомендацій індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю.

Відмова в укладенні трудового договору або у просуванні по службі, звільнення за ініціативою роботодавця, переведення особи з інвалідністю на іншу роботу без її згоди з мотивів інвалідності не допускаються, крім випадків, якщо стан здоров'я особи перешкоджає виконанню професійних обов'язків, загрожує здоров'ю і безпеці праці інших осіб або продовження трудової діяльності чи зміна її характеру та обсягу загрожує здоров'ю особи з інвалідністю та може зумовити його погіршення.

У разі звернення особи з інвалідністю до роботодавця щодо укладення трудового договору чи просування по роботі (службі), поданого у письмовій формі або у формі електронного документа відповідно до [Закону України "Про електронні документи та електронний документообіг"](#), роботодавець у випадку відмови зобов'язаний повідомити таку особу з інвалідністю про причини відмови у такі самі спосіб і формі, в яких особа з інвалідністю звернулася до роботодавця.

{Стаття 17 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3483-IV від 23.02.2006, № 2249-VIII від 19.12.2017, № 4170-IX від 19.12.2024; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 17¹. У разі потреби, визначеної роботодавцем, за рахунок власних коштів, коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю або з інших джерел, не заборонених законодавством, з метою створення для осіб з інвалідністю рівних умов для отримання роботи, праці, проходження професійного навчання та просування по роботі (службі) відповідно до державних стандартів обладнання (облаштування) робочого місця для різних видів втрати функціоналу (за наявності), встановлених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності,

роботодавці здійснюють заходи розумного пристосування, зокрема, але не виключно, щодо:

модифікації існуючого та придбання додаткового обладнання та/або допоміжних засобів, необхідних для виконання роботи (служби) особою з інвалідністю;

перенесення робочого або навчального місця до іншого зручного для особи з інвалідністю приміщення чи на інший поверх, запровадження надомної та дистанційної роботи;

розроблення робочої друкованої інформації (пам'яток, інструкцій, технологічних карток, графіків тощо) у доступних форматах, зокрема легкого читання, шрифтом Брайля, та розміщення такої інформації у доступних місцях, а також щодо надання усної інформації (її повторення) з регулярністю, визначеною залежно від потреби особи з інвалідністю, із застосуванням простої мови;

звуження змісту та/чи зменшення обсягу трудових обов'язків за посадою, яку займає особа з інвалідністю, що не може бути підставою для зменшення розміру оплати праці;

зміни робочого або навчального графіка особи з інвалідністю, зокрема, запровадження скороченої тривалості робочого часу при одночасному збереженні розміру оплати праці на рівні повного відпрацювання загальної норми тривалості робочого часу, гнучкого графіка роботи, надання додаткових перерв для зайняття фізичними вправами або відпочинку, що включаються у робочий час, тощо;

внесення змін до виробничих процедур, навчального плану та стандартів, затверджених роботодавцем;

переведення особи з інвалідністю за її згодою на іншу роботу чи посаду, зокрема у випадках, якщо жодне розумне пристосування не здатне уможливити ефективно та самостійне виконання особою з інвалідністю трудових обов'язків на займаній посаді;

надання асистента/залучення соціальної послуги персонального асистента або залучення інших працівників для надання допомоги під час виконання особою з інвалідністю трудових обов'язків, прийняття рішень, здійснення робочих комунікацій;

надання послуг перекладу жестовою мовою;

проведення перепланування, ремонтних робіт, дообладнання приміщень з метою приведення їх у стан, придатний для осіб з інвалідністю, в [порядку](#), встановленому Кабінетом Міністрів України;

інших заходів розумного пристосування, визначених Кабінетом Міністрів України.

Компенсація витрат на заходи розумного пристосування або дотація на їх реалізацію здійснюється державною установою, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, за зверненням роботодавця, у тому числі поданим в електронній формі, на підставі висновку щодо забезпечення компенсації витрат на заходи розумного пристосування або надання дотації на їх реалізацію, наданого центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, у [порядку](#), встановленому Кабінетом Міністрів України.

Державна установа, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, не пізніше ніж протягом 10 робочих днів після отримання відповідного звернення від роботодавця звертається до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, щодо проведення оцінки та надання висновку щодо забезпечення компенсації витрат на заходи розумного пристосування або надання дотації на їх реалізацію.

Під час проведення оцінки та надання висновку щодо забезпечення компенсації витрат на заходи розумного пристосування або надання дотації на їх реалізацію, що здійснюються під час відвідування роботодавця чи шляхом направлення роботодавцю запиту щодо надання інформації та копій документів на підтвердження потреби в отриманні компенсації витрат на заходи розумного пристосування або надання дотації на їх реалізацію, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, оцінює такі фактори:

можливість практичного втілення необхідних заходів, їх вплив на процес виробництва;

характер і вартість заходів розумного пристосування;

участь роботодавця у витратах на розумне пристосування (частка його співфінансування);

кількість працевлаштованих осіб з інвалідністю;

строк дії трудового договору, контракту про проходження служби осіб з інвалідністю.

Строк проведення оцінки та надання висновку не може перевищувати 20 робочих днів з дня звернення державної установи, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення. Копія висновку одночасно з направленням державної установи, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, надається роботодавцю у письмовій формі. Висновок може бути оскаржений роботодавцем, працівником з інвалідністю в порядку адміністративного оскарження відповідно до [Закону України "Про адміністративну процедуру"](#) або в судовому порядку.

Під час проведення оцінки центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, має право ознайомлюватися та досліджувати будь-які книги, реєстри та документи, що містять інформацію/відомості, які є предметом оцінки, ставити керівнику та/або працівникам, іншим особам, що володіють необхідною інформацією, запитання, отримувати усні та/або письмові пояснення з питань, пов'язаних з оцінкою.

Під час проведення оцінки центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, не має права здійснювати заходи державного нагляду/контролю щодо перевірки факторів, не передбачених переліком, визначеним цією статтею.

Порядок відвідування роботодавця, оцінки факторів та надання висновку встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Висновок центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, враховується державною установою, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, при визначенні розміру компенсації роботодавцю витрат на заходи розумного пристосування або дотації на їх реалізацію.

Компенсація витрат на заходи розумного пристосування або дотація на їх реалізацію не надаються за наявності одного з таких випадків:

роботодавець на дату звернення про проведення оцінки та надання висновку щодо забезпечення компенсації витрат на заходи розумного пристосування або надання дотації на їх реалізацію має заборгованість з виплати заробітної плати; із сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування або із сплати внеску;

роботодавця визнано у встановленому порядку банкрутом або стосовно нього порушено справу про банкрутство, або відкрито ліквідаційну процедуру;

роботодавець працевлаштував особу з інвалідністю, за яку йому виплачено компенсацію витрат на заходи розумного пристосування або дотацію на їх реалізацію;

участь роботодавця у забезпеченні розумного пристосування (частка співфінансування) становить менше 10 відсотків його вартості.

Відмова роботодавцю у наданні компенсації витрат на заходи розумного пристосування або дотації на їх реалізацію з підстав, не визначених цією статтею, не допускається, крім випадку, якщо загальна сума поданих роботодавцями верифікованих звернень на отримання компенсації та/або дотації є більшою за розмір відповідних призначень у державному фонді соціального захисту осіб з інвалідністю.

У такому разі пріоритетне право на отримання компенсації витрат на заходи розумного пристосування або дотації на їх реалізацію мають роботодавці, які відповідають критеріям, встановленим Кабінетом Міністрів України.

{Закон доповнено статтею 17¹ згідно із Законом № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 18. Забезпечення прав осіб з інвалідністю на працевлаштування та оплачувану роботу, в тому числі з умовою про виконання роботи вдома або дистанційно, здійснюється шляхом їх безпосереднього звернення до роботодавців або до територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, чи суб'єктів господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні.

Після встановлення інвалідності особа повертається на роботу (службу) до роботодавця, в якого вона працювала (проходила службу) до настання інвалідності, з урахуванням індивідуальної програми реабілітації, її побажань до умов праці, а також її професійних знань і навичок.

Роботодавець, у якого з працівником стався нещасний випадок на виробництві або умови праці якого зумовили професійне захворювання працівника, повинен забезпечити повернення на роботу (службу) працівника, інвалідність якого настала внаслідок нещасного випадку на виробництві такого роботодавця або професійного захворювання, та зобов'язаний здійснити для цього всі необхідні заходи розумного пристосування протягом чотирьох місяців з дня повідомлення особи з інвалідністю про готовність приступити до роботи (служби) або протягом чотирьох місяців з дня, коли особа приступила до роботи (служби).

Особа з інвалідністю має право повідомити роботодавця, у якого працювала (служила) до настання інвалідності, про готовність приступити до роботи (служби) у письмовій формі або у формі електронного документа відповідно до [Закону України "Про електронні документи та електронний документообіг"](#) протягом одного місяця з дня встановлення інвалідності.

Норми цієї статті не застосовуються, якщо єдиною причиною нещасного випадку на виробництві було порушення працівником з його вини вимог з охорони та безпеки праці або якщо нещасний випадок стався з працівником, який перебував у стані алкогольного, токсичного чи наркотичного сп'яніння.

Роботодавець, який не виконав зобов'язань, визначених [частинами другою і третьою](#) цієї статті, повинен компенсувати працівнику втрачений заробіток у трикратному розмірі середньої заробітної плати, яку отримують працівники відповідного роботодавця, за увесь період невиконання зобов'язань щодо забезпечення повернення на роботу (службу) особи з інвалідністю, але не більше ніж за шість місяців. Така відповідальність застосовується з наступного дня після спливу строку, встановленого цією статтею, для здійснення роботодавцем заходів розумного пристосування.

Роботодавець зобов'язаний забезпечувати для особи з інвалідністю належні умови праці з урахуванням індивідуальної програми реабілітації такої особи та інші соціально-економічні гарантії, передбачені законодавством.

Особи з інвалідністю, які не мають змоги працювати за місцем розташування/перебування роботодавця, можуть бути працевлаштовані з умовою виконання роботи вдома або дистанційно, якщо це можливо, зважаючи на виконувану роботу, та якщо роботодавець має для цього відповідні ресурси та засоби.

Територіальні органи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, суб'єкти господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні, надають особам з інвалідністю послуги із сприяння зайнятості та працевлаштуванню, а роботодавцям - фінансові гарантії (компенсації, допомоги, інші виплати) та інші послуги відповідно до [Закону України "Про зайнятість населення"](#) та/або відповідно до затверджених Кабінетом Міністрів України програм сприяння зайнятості населення.

Особи з інвалідністю можуть залучатися до оплачуваних громадських робіт за їхньою згодою.

{Стаття 18 в редакції Закону № 3483-IV від 23.02.2006; із змінами, внесеними згідно із Законами № 2249-VIII від 19.12.2017, № 2682-IX від 18.10.2022, № 4170-IX від 19.12.2024; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 18¹. Особа з інвалідністю, яка не досягла пенсійного віку, встановленого [статтею 26](#) Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", не працює, але бажає працювати, має право зареєструватися у територіальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, як безробітна відповідно до [Закону України](#) "Про зайнятість населення".

Територіальні органи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, проводять пошук підходящої роботи з урахуванням індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю, наявних у неї знань і кваліфікації та з урахуванням її побажань до умов праці, а також надають особам з інвалідністю інші послуги із сприяння зайнятості та працевлаштуванню відповідно до [Закону України](#) "Про зайнятість населення".

Особа з інвалідністю має право скористатися послугами суб'єктів господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні відповідно до [Закону України](#) "Про зайнятість населення", із збереженням для такої особи всіх гарантій працевлаштування, передбачених законодавством про зайнятість населення.

У сфері працевлаштування осіб з інвалідністю роботодавці мають право на отримання: послуг, у тому числі безоплатних консультацій з питань працевлаштування осіб з інвалідністю, відповідно до законів України ["Про зайнятість населення"](#) та ["Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття"](#);

дотацій та/або компенсацій витрат за рахунок коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю за проведені заходи розумного пристосування;

фінансових гарантій (компенсацій, допомог, інших виплат) та інших послуг, передбачених суб'єктам господарювання у разі працевлаштування осіб з інвалідністю відповідно до [Закону України](#) "Про зайнятість населення" та/або програм сприяння зайнятості населення, затверджених Кабінетом Міністрів України;

дотацій та компенсацій витрат за рахунок коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю за організацію професійного навчання працівників - осіб з інвалідністю відповідно до законодавства про професійний розвиток;

консультацій фахівця із соціального супроводу на робочому місці працівника - особи з інвалідністю, у тому числі соціальний супровід роботодавця та співпрацівників особи з інвалідністю.

Державний стандарт соціальної послуги супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

У разі працевлаштування особи з інвалідністю, не зареєстрованої у територіальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері

зайнятості населення та трудової міграції, як безробітна, роботодавець має право на гарантії, передбачені **частиною четвертою** цієї статті. Для отримання відповідних послуг чи виплат роботодавець звертається до територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, за місцем державної реєстрації або до розпорядника коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю.

Порядок, умови надання послуг, джерела фінансування та розміри виплат роботодавцю у разі працевлаштування особи з інвалідністю, яка не зареєстрована у територіальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, як безробітна, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Для осіб з інвалідністю, які зареєстровані у територіальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, як безробітні, професійна підготовка, підвищення кваліфікації і перепідготовка проводяться у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

Професійна підготовка, підвищення кваліфікації і перепідготовка осіб з інвалідністю, які не зареєстровані у територіальному органі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, як безробітні, проводяться у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, за рахунок коштів державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю, інших джерел, не заборонених законодавством, зокрема коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

{Закон доповнено статтею 18¹ згідно з Законом № 3483-IV від 23.02.2006; із змінами, внесеними згідно із Законами № 2249-VIII від 19.12.2017, № 1030-IX від 02.12.2020, № 4170-IX від 19.12.2024; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

{На період адміністрування податковими органами внеску на підтримку працевлаштування осіб з інвалідністю (з дати початку і до дати припинення адміністрування з одночасною передачею цієї функції Пенсійному фонду України та його територіальним органам) окремі норми статті 18² діють у редакції, викладеній в підпункті 1 пункту 2 розділу II Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 18². Платниками внеску є роботодавці, у яких середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу у календарному кварталі становить вісім і більше працівників та які в цьому кварталі не виконали обов'язок щодо нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю, встановленого цією статтею.

Не є платниками внеску:

роботодавці, у яких середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу у календарному кварталі становить менше восьми працівників;

роботодавці, у яких середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу у календарному кварталі становить вісім і більше працівників та які в цьому кварталі

виконали обов'язок щодо нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю, встановленого цією статтею;

дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав.

Розмір внеску обраховується платником шляхом визначення результату добутку таких показників:

40 відсотків середньомісячної заробітної плати (винагороди) у відповідному календарному кварталі, розрахованої на одного працівника; кількість місяців у кварталі;

різниця між встановленим нормативом робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю і середньообліковою кількістю штатних працівників - осіб з інвалідністю за квартал, які працевлаштовані роботодавцем з урахуванням вимог, визначених цією статтею щодо розміру оплати праці.

Розмір внеску розраховується з показників кварталу, за який він сплачується.

Для цілей розрахунку внеску середньомісячна заробітна плата (винагорода) обчислюється в [порядку](#), встановленому Кабінетом Міністрів України.

Норматив робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю встановлюється у кількості:

одного робочого місця з розрахунку нормальної тривалості робочого часу або якщо за рахунок заходів розумного пристосування тривалість робочого часу є скороченою або неповною, за умови нарахування за цей час заробітної плати, розмір якої перевищує розмір мінімальної заробітної плати, - для платників внеску, у яких середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу за квартал становить від 8 до 25 працівників;

4 відсотки середньооблікової кількості штатних працівників облікового складу за квартал з розрахунку нормальної тривалості робочого часу або якщо за рахунок заходів розумного пристосування тривалість робочого часу є скороченою або неповною, за умови нарахування за цей час заробітної плати, розмір якої перевищує розмір мінімальної заробітної плати, - для платників внеску, у яких середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу за квартал становить більше 25 працівників;

2 відсотки середньооблікової кількості штатних працівників облікового складу за квартал з розрахунку нормальної тривалості робочого часу або якщо за рахунок заходів розумного пристосування тривалість робочого часу є скороченою або неповною, за умови нарахування за цей час заробітної плати, розмір якої перевищує розмір мінімальної заробітної плати, - для платників внеску закладів охорони здоров'я, реабілітаційних закладів та надавачів соціальних послуг; державних, комунальних та недержавних підприємств, установ, організацій, основним видом діяльності яких є реабілітація осіб з інвалідністю, навчання таких осіб або догляд за ними.

Роботодавці самостійно розраховують показник нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю, встановлений цією статтею, з округленням його до цілого значення згідно з математичними правилами округлення.

У межах зазначеного нормативу робочих місць також здійснюється працевлаштування осіб з інвалідністю, які страждають на психічні розлади, відповідно до [Закону України "Про психіатричну допомогу"](#).

До виконання зазначеного нормативу робочих місць зараховується працевлаштування роботодавцем відповідної кількості осіб з інвалідністю, розмір оплати праці кожної з яких перевищує розмір мінімальної заробітної плати у розрахунку за повністю відпрацьований календарний місяць. У разі недотримання роботодавцем вимоги щодо розміру оплати праці працівника, який є особою з інвалідністю, такий роботодавець не має право враховувати цю працюючу особу з інвалідністю у виконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю.

Роботодавець у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, має право зарахувати до виконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю забезпечення роботою осіб з інвалідністю першої групи незалежно від причин її встановлення або осіб з інвалідністю другої групи з порушенням зору або психічними розладами у розрахунку одна працююча особа з інвалідністю за двох штатних працівників (два робочих місця визначеного нормативу).

Виконання роботодавцем обов'язку щодо нормативу, встановленого цією статтею, може здійснюватися також шляхом працевлаштування особи з інвалідністю на умовах стажування, передбаченого [Законом України "Про зайнятість населення"](#), та проведеного в порядку, визначеному цим Законом.

Для виконання роботодавцем нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю відповідно до цього Закону враховується виключно стажування, під час якого особа з інвалідністю, яка проходить стажування, отримує заробітну плату в розмірі, що перевищує розмір мінімальної заробітної плати.

У разі виявлення за результатами проведення заходів державного контролю за виконанням нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю випадку безпідставного зарахування працюючої особи з інвалідністю до нормативу відповідно до цієї статті роботодавець зобов'язаний самостійно нарахувати і сплатити внесок за весь період такого зарахування.

При здійсненні розрахунку нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю до середньооблікової кількості осіб штатного облікового складу не включаються штатні одиниці, що відносяться до робіт, професій з важкими, шкідливими чи небезпечними умовами праці, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

Роботодавці/платники внеску мають право:

безоплатно отримувати від Пенсійного фонду України та його територіальних органів в межах їхньої компетенції інформацію, необхідну для виконання обов'язків, покладених на роботодавця щодо нарахування, обчислення та сплати внеску;

безоплатно отримувати від Пенсійного фонду України та його територіальних органів у межах їхньої компетенції консультації та роз'яснення щодо прав і обов'язків роботодавця/платника внеску, порядку сплати внеску;

оскаржувати у встановленому законом порядку рішення Пенсійного фонду України та його територіальних органів та дії, бездіяльність його посадових осіб.

Роботодавці/платники внеску зобов'язані:

своєчасно та в повному обсязі нараховувати, обчислювати і сплачувати внесок до територіального органу Пенсійного фонду України за основним місцем обліку платника внеску;

вести первинні облікові документи для визначення кількісного складу працівників, документи, пов'язані з нарахуванням та виплатою заробітної плати (винагороди), документи про нарахування, обчислення та сплату внеску і зберігати такі документи в порядку, передбаченому законодавством;

допускати посадових осіб Пенсійного фонду України та його територіальних органів до проведення перевірки правильності нарахування, обчислення та сплати внеску за наявності направлення та/або наказу про проведення перевірки та наявності посвідчень осіб, надавати їм передбачені законодавством документи та пояснення з питань, що виникають у процесі перевірки;

подавати звітність про нарахування, обчислення та сплату внеску в розмірах, визначених відповідно до цього Закону, до територіального органу Пенсійного фонду України за основним місцем обліку платника внеску у строки та в порядку, встановлені цим Законом. Форма, за якою подається звітність про нарахування, обчислення та сплату внеску, встановлюється Пенсійним фондом України за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення;

у випадках, передбачених цим Законом і нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону, стати на облік у територіальному органі Пенсійного фонду України як платник внеску;

виконувати інші вимоги, передбачені цим Законом.

Передача платниками внеску своїх обов'язків з його сплати третім особам заборонена.

У разі державної реєстрації припинення підприємницької діяльності роботодавця - фізичної особи - підприємця така фізична особа користується правами, виконує обов'язки та несе відповідальність, передбачені для платника внеску, у частині діяльності, що здійснювалася нею як фізичною особою - підприємцем.

Адміністрування внеску здійснює Пенсійний фонд України, до завдань якого належить забезпечення збору внеску, ведення обліку надходжень від його сплати та здійснення контролю за сплатою внеску.

Пенсійний фонд України відповідно до покладених на нього завдань:

аналізує та спільно з державною установою, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, прогнозує надходження коштів від сплати внеску;

забезпечує збір та ведення обліку надходжень від сплати внеску;

здійснює контроль за додержанням законодавства про збір та ведення обліку внеску, правильністю нарахування, обчислення, повнотою і своєчасністю сплати внеску;

за погодженням із державною установою, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, встановлює форми, строки, порядок прийняття та обробки звітності, зокрема в електронній формі, від платників внеску щодо нарахування внеску;

взаємодіє у встановленому законодавством порядку із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, міністерствами, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями, державною установою, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю;

здійснює інші функції, передбачені законодавством.

Пенсійний фонд України та його територіальні органи мають право:

отримувати безоплатно від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування і фізичних осіб - підприємців відомості про нарахування, обчислення і сплату внеску, а також інші відомості, необхідні для виконання Пенсійним фондом України та його територіальними органами функцій, передбачених цим Законом;

проводити на підприємствах, в установах і організаціях, у фізичних осіб - підприємців перевірку бухгалтерських книг, звітів, кошторисів та інших документів про нарахування, обчислення та сплату внеску одночасно з перевіркою нарахування та обчислення єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування або перевіркою достовірності поданих відомостей про застрахованих осіб, умови їх праці в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Планові та позапланові перевірки проводяться територіальними органами Пенсійного фонду України за місцезнаходженням платника внеску, а в разі відсутності у платника внеску приміщення така перевірка може бути проведена у приміщенні територіального органу Пенсійного фонду України;

вимагати від керівників та інших посадових осіб підприємств, установ і організацій, а також від фізичних осіб - підприємців усунення виявлених порушень законодавства про сплату внеску;

вилучати у встановленому законодавством порядку у підприємств, установ і організацій, фізичних осіб - підприємців копії документів, що підтверджують зниження розміру заробітної плати (доходу) та інших виплат, на які нараховується внесок;

застосовувати фінансові санкції, передбачені цим Законом;

стягувати з платників внеску несплачені суми внеску;

у разі виявлення фактів порушення порядку нарахування, обчислення і сплати внеску звертатися у встановленому законом порядку до відповідних правоохоронних органів;

здійснювати інші функції, передбачені законодавством.

Пенсійний фонд України та його територіальні органи зобов'язані:

надавати безоплатно інформацію:

державній установі, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, про створення роботодавцями робочих місць для осіб з інвалідністю, про зайнятість та працевлаштування осіб з інвалідністю, виконання критеріїв для набуття/припинення статусу підприємства/підприємця трудової інтеграції осіб з інвалідністю або підприємства захищеного працевлаштування, а також інформацію, необхідну для обчислення кількості робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю відповідно до нормативу у порядку та за формою, встановленими Пенсійним фондом України за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, та державною установою, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю;

Кабінету Міністрів України про показники сплати внеску. [Перелік показників сплати внеску](#), порядок та строки інформування визначаються Кабінетом Міністрів України;

здійснювати контроль за дотриманням роботодавцями/платниками внеску вимог цього Закону щодо нарахування, обчислення та сплати внеску;

надавати роботодавцям/платникам внеску безоплатно в усній та письмовій формі консультації з питань застосування положень цього Закону щодо нарахування, обчислення та сплати внеску, роз'яснювати їхні права та обов'язки;

за вимогою платників внеску проводити звірку сум нарахування та сплати ними внеску.

Обчислення внеску здійснюється на підставі облікових документів для визначення кількісного складу працівників; бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких провадиться нарахування (обчислення) або які підтверджують нарахування (обчислення) виплат (доходу), що враховуються для визначення розміру середньомісячної заробітної плати (винагороди), з якої відповідно до цього Закону вираховується внесок.

Обчислення внеску за минулі періоди здійснюється виходячи з показників середньомісячної заробітної плати (винагороди), розрахованої на одного працівника у відповідних звітних календарних кварталах, за які обраховується внесок.

Обчислення внеску територіальними органами Пенсійного фонду України здійснюється у разі ненарахування або неправильного нарахування внеску платником внеску на підставі актів перевірки правильності нарахування та сплати внеску, даних звітності про нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (за наявності), бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких провадиться нарахування (обчислення) або які підтверджують нарахування (обчислення) виплат (доходу), що враховуються для визначення розміру середньомісячної заробітної плати (винагороди), з якої відповідно до цього Закону вираховується внесок.

Порядок обчислення, сплати та адміністрування внеску визначається цим Законом та прийнятими відповідно до нього нормативно-правовими актами.

Забороняється використовувати кошти, що надходять від сплати внеску та застосування фінансових санкцій відповідно до цього Закону, на цілі, не передбачені цим Законом.

Сплата внеску здійснюється у національній валюті шляхом внесення відповідних сум внеску на рахунки, відкриті в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, для його зарахування.

Із коштами, акумульованими на рахунках, що визначені **частиною двадцять восьмою** цієї статті, здійснюються такі операції:

перерахування на рахунок, відкритий у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, для акумулювання внеску;

повернення платникам внеску надміру або помилково сплачених сум;

повернення безпідставно стягнених сум внеску.

Суми внеску обчислюються роботодавцями за звітний квартал.

Базовий звітний період дорівнює календарному кварталу.

Роботодавці подають звітність про нарахування і сплату внеску у строки, встановлені законом для подання звітності із сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, та сплачують внесок протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання такої звітності.

Днем сплати внеску вважається:

у разі перерахування сум внеску з рахунку платника внеску на рахунок, відкритий у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, для зарахування внеску, - день списання банком або небанківським надавачем платіжних послуг суми платежу з рахунку платника внеску незалежно від часу її зарахування на зазначений рахунок;

у разі сплати внеску готівкою - день прийняття до виконання банком, небанківським надавачем платіжних послуг або іншим учасником платіжної системи документа на переказ готівки разом із сумою коштів у готівковій формі.

Суми помилково сплаченого внеску повертаються платникам внеску у порядку та строки, визначені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

Дія цього Закону поширюється на відносини, що виникають під час провадження діяльності, пов'язаної із збором та веденням обліку внеску. Дія інших нормативно-правових актів може поширюватися на зазначені відносини лише у випадках, передбачених цим Законом, або в частині, що не суперечить цьому Закону.

Внески, акумульовані на рахунок, відкритому у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, не пізніше наступного операційного дня після їх зарахування та проведення (у разі необхідності) повернень, зазначених в **абзацах третьому і четвертому** частини двадцять

дев'ятої цієї статті, автоматично перераховуються до державного фонду соціального захисту осіб з інвалідністю.

{Закон доповнено статтею 18² згідно з Законом № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 19. Роботодавець повідомляє територіальний орган Пенсійного фонду України про працевлаштування осіб з інвалідністю в порядку, визначеному законодавством.

Інформація, що містить ознаки порушень законодавства про створення робочих місць для осіб з інвалідністю, про зайнятість та працевлаштування осіб з інвалідністю, про виконання роботодавцями передбачених цим Законом критеріїв для набуття/втрати статусу підприємства/підприємця трудової інтеграції осіб з інвалідністю або підприємства захищеного працевлаштування, передається Пенсійним фондом України до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, і є підставою для проведення перевірки роботодавця.

Порядок здійснення контролю за виконанням нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю та проведення перевірки роботодавців щодо його виконання встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, проводить перевірки роботодавців щодо виконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю.

Моніторинг працевлаштування роботодавцями осіб з інвалідністю здійснює державна установа, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю.

Пенсійний фонд України у порядку та за формою, встановленими Пенсійним фондом України за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, надає державній установі, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, в автоматизованому режимі з Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування інформацію про працевлаштованих осіб з інвалідністю.

Отримана від Пенсійного фонду України інформація про працевлаштованих осіб з інвалідністю використовується в централізованому банку даних з проблем інвалідності для визначення в автоматичному режимі осіб з інвалідністю, які можуть бути працевлаштовані.

Державна установа, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, в автоматизованому режимі з використанням даних з Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування та централізованого банку даних з проблем інвалідності визначає осіб з інвалідністю, які можуть бути працевлаштовані, та надсилає інформацію про таких осіб до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції, для проведення роботи з їх працевлаштування.

Порядок визначення осіб з інвалідністю, які можуть бути працевлаштовані, форма та порядок надсилання інформації про таких осіб визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції.

{Стаття 19 в редакції Законів № 204/94-ВР від 14.10.94, № 2606-III від 05.07.2001; із змінами, внесеними згідно із Законами № 910-IV від 05.06.2003, № 1771-IV від 15.06.2004, № 2602-IV від 31.05.2005; в редакції Закону № 2960-IV від 06.10.2005; із змінами, внесеними згідно із Законами № 5462-VI від 16.10.2012, № 2249-VIII від 19.12.2017; в редакції Закону № 2682-IX від 18.10.2022; із змінами, внесеними згідно із Законами № 3191-IX від 29.06.2023, № 3911-IX від 21.08.2024; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 19¹. Роботодавці набувають статусу підприємства/підприємця трудової інтеграції осіб з інвалідністю шляхом повідомлення територіальних органів Пенсійного фонду України в порядку та за формою, визначеними Пенсійним фондом України за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, та державною установою, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, якщо відповідають таким критеріям:

рівень зайнятості осіб з інвалідністю становить не менше 50 відсотків середньооблікової кількості осіб штатного облікового складу за місяць, або

рівень зайнятості осіб з інвалідністю першої чи другої групи становить не менше 30 відсотків середньооблікової кількості осіб штатного облікового складу за місяць;

приміщення та робочі місця відповідають вимогам охорони та безпеки праці;

приміщення та робочі місця є доступними для осіб з інвалідністю завдяки їх розумному пристосуванню, зокрема облаштуванню доступних санітарно-гігієнічних, побутових приміщень загального користування;

забезпечення осіб з інвалідністю у разі потреби соціальною послугою персонального асистента, соціальною послугою соціального супроводу на робочому місці;

розмір заробітної плати осіб з інвалідністю перевищує розмір мінімальної заробітної плати, за умови виконання місячної норми праці.

У разі змін, що призвели до зменшення обсягу або неможливості відповідати критеріям, передбаченим **частиною першою** цієї статті, підприємства/підприємці трудової інтеграції осіб з інвалідністю повідомляють територіальні органи Пенсійного фонду України в порядку та за формою, визначеними Пенсійним фондом України за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, та державною установою, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, про втрату статусу підприємства/підприємця трудової інтеграції осіб з інвалідністю не пізніше ніж до 20 числа місяця, наступного за місяцем, у якому відбулися відповідні зміни.

Статус підприємства/підприємця трудової інтеграції осіб з інвалідністю вважається втраченим з місяця, наступного за місяцем, в якому підприємство зобов'язане було подати відповідне повідомлення, якщо воно не відкликано роботодавцем.

Підприємства/підприємці трудової інтеграції осіб з інвалідністю мають право на пільги із сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) відповідно до законодавства про податки і збори, на отримання поворотної та безповоротної фінансової допомоги (далі - фінансова допомога), позик, дотацій у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Підприємства трудової інтеграції осіб з інвалідністю можуть бути засновані юридичними особами незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, у тому числі громадськими об'єднаннями, чи фізичними особами.

Інформація про набуття/втрату роботодавцем статусу підприємства/підприємця трудової інтеграції осіб з інвалідністю подається Пенсійним фондом України до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, в порядку електронної інформаційної взаємодії, який визначається Пенсійним фондом України та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

{Закон доповнено статтею 19¹ згідно з Законом № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 19². Юридична особа незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, у тому числі громадське об'єднання, чи фізична особа з метою сприяння професійній та соціальній реабілітації осіб з інвалідністю може заснувати підприємство захищеного працевлаштування, що здійснює некомерційну господарську діяльність.

Статус підприємства захищеного працевлаштування набувається шляхом повідомлення територіальних органів Пенсійного фонду України в порядку та за формою, визначеними Пенсійним фондом України за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, та державною установою, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, якщо відповідає таким критеріям:

кількість працевлаштованих осіб з інвалідністю першої та другої групи становить не менше 50 відсотків середньооблікової кількості осіб штатного облікового складу за місяць, або

кількість працевлаштованих осіб з інвалідністю першої та другої групи з порушенням зору або психічними розладами становить не менше 30 відсотків середньооблікової кількості осіб штатного облікового складу за місяць;

приміщення та робочі місця відповідають вимогам охорони та безпеки праці;

приміщення та робочі місця є доступними для осіб з інвалідністю завдяки їх розумному пристосуванню, зокрема облаштуванню доступних санітарно-гігієнічних, побутових приміщень загального користування та шляхів їх сполучення;

осіб з інвалідністю забезпечено у разі потреби соціальною послугою персонального асистента, соціальною послугою соціального супроводу на робочому місці;

доходи, отримані від діяльності підприємства, скеровуються виключно на забезпечення статутної діяльності підприємства;

підприємство не має на меті отримання прибутку, а також не здійснює діяльність, пов'язану з виробництвом та реалізацією підакцизних товарів;

розмір заробітної плати осіб з інвалідністю перевищує розмір мінімальної заробітної плати.

У разі змін, що призвели до зменшення обсягу або неможливості виконання зазначених критеріїв, підприємства захищеного працевлаштування повідомляють територіальні органи Пенсійного фонду України в порядку та за формою, визначеними Пенсійним фондом України за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення, та державною установою, що реалізує заходи соціального захисту та забезпечення соціальними послугами осіб з інвалідністю, про втрату статусу підприємства захищеного працевлаштування не пізніше ніж до 20 числа місяця, наступного за місяцем, у якому відбулися відповідні зміни.

Статус підприємства захищеного працевлаштування вважається втраченим з місяця, наступного за місяцем, в якому підприємство зобов'язане було подати відповідне повідомлення, якщо воно не відкликано роботодавцем.

Підприємства захищеного працевлаштування мають право на пільги із сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) відповідно до законодавства про податки і збори, на отримання поворотної та безповоротної фінансової допомоги (далі - фінансова допомога), позик, дотацій у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

У разі якщо засновником підприємства захищеного працевлаштування є орган місцевого самоврядування, забезпечення діяльності такого підприємства здійснюється, у тому числі за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Інформація про набуття/втрату роботодавцем статусу підприємства захищеного працевлаштування подається Пенсійним фондом України до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, в порядку електронної інформаційної взаємодії, який визначається Пенсійним фондом України та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, може проводити оцінку відповідності критеріїв, що дають право на пільги підприємствам/підприємцям трудової інтеграції осіб з інвалідністю та підприємствам захищеного працевлаштування, і надавати висновок про відповідність таким критеріям у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

{Закон доповнено статтею 19² згідно з Законом № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 19³. Статус підприємства/підприємця трудової інтеграції осіб з інвалідністю або підприємства захищеного працевлаштування не може набути суб'єкт господарювання:

який порушив вимоги законодавства щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарних власників та/або подання інформації про структуру власності юридичної особи;

прямим або опосередкованим власником часток (акцій) у статутному (акціонерному) капіталі якого є держава, визнана Верховною Радою України державою-агресором, або юридична особа, зареєстрована відповідно до законодавства такої держави, або фізична особа, яка постійно (переважно) проживає в такій державі;

у статутному капіталі якого 25 і більше відсотків прямо або опосередковано належать юридичним особам, зареєстрованим у державах, включених Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) до переліку країн, що не співпрацюють у сфері протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом;

до якого відповідно до законодавства застосовано спеціальні економічні або інші обмежувальні заходи (санкції), або визнані Україною міжнародні санкції або який є пов'язаною особою особи, до якої застосовано такі обмежувальні заходи (санкції);

який визнаний банкрутом;

який перебуває у процесі припинення, крім перетворення.

{Закон доповнено статтею 19³ згідно з Законом № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 20. *{Статтю 20 виключено на підставі Закону № 4219-IX від 15.01.2025}*

{На період адміністрування податковими органами внеску на підтримку працевлаштування осіб з інвалідністю (з дати початку і до дати припинення адміністрування з одночасною передачею цієї функції Пенсійному фонду України та його територіальним органам) норми статті 20¹ діють у редакції, викладеній в підпункті 2 пункту 2 розділу II Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 20¹. У разі несвоєчасної або не в повному обсязі сплати внеску, передбаченого **статтею 18²** цього Закону, до платника внеску застосовуються фінансові санкції.

У разі самостійного виявлення платниками внеску несплачених або несвоєчасно сплачених сум внеску такі платники зобов'язані обчислити такі внески і сплатити їх з нарахуванням пені у порядку та розмірах, визначених цією статтею.

Суми внеску, несвоєчасно нараховані та/або не сплачені у строки, встановлені цим Законом (далі - недоїмка), стягуються з нарахуванням пені та із застосуванням штрафів.

Територіальний орган Пенсійного фонду України у порядку, за формою та у строки, встановлені Пенсійним фондом України, надсилає платникам внеску через веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду України в електронній, а платникам внеску, у яких кількість працівників не перевищує вісім осіб, - за їхнім вибором у паперовій формі вимогу про сплату недоїмки.

Вимога про сплату недоїмки є виконавчим документом.

Платник внеску зобов'язаний протягом 10 календарних днів з дня надходження вимоги про сплату недоїмки сплатити суми недоїмки, штрафів та нарахованої пені.

У разі незгоди з розрахунком суми недоїмки платник внеску узгоджує її з територіальним органом Пенсійного фонду України шляхом оскарження вимоги про сплату недоїмки в порядку адміністративного оскарження відповідно до [Закону України "Про адміністративну процедуру"](#) або судовому порядку.

Скарга на вимогу про сплату недоїмки подається до територіального органу Пенсійного фонду України, який прийняв вимогу про сплату недоїмки, у письмовій формі протягом 10 календарних днів, що настають за днем її надходження платнику внеску.

Територіальний орган Пенсійного фонду України, який розглядає скаргу платника внеску, зобов'язаний прийняти вмотивоване рішення та надіслати його протягом 20 календарних днів з дня отримання скарги на адресу платника внеску поштою з повідомленням про вручення або надати платнику внеску під розписку. Керівник територіального органу Пенсійного фонду України (його заступник або уповноважена особа) може прийняти рішення про подовження строку розгляду скарги платника внеску понад встановлений строк, але не більше 60 календарних днів, та у письмовій формі повідомити про це платника внеску до закінчення 20-денного строку. Якщо вмотивоване рішення за скаргою платнику внеску не надсилається протягом 20-денного строку або протягом строку, подовженого за рішенням керівника територіального органу Пенсійного фонду України (його заступника або уповноваженої особи), така скарга вважається повністю задоволеною на користь платника внеску з дня, наступного за останнім днем закінчення строків.

Порядок узгодження суми недоїмки встановлюється Пенсійним фондом України.

У разі якщо згоди з територіальним органом Пенсійного фонду України не досягнуто, платник внеску зобов'язаний сплатити суми недоїмки, штрафів та нарахованої пені протягом 10 календарних днів з дня надходження рішення відповідного територіального органу Пенсійного фонду України або оскаржити вимогу до Пенсійного фонду України чи в судовому порядку.

У разі якщо платник внеску протягом 10 календарних днів з дня отримання вимоги не сплатив зазначені в ній суми недоїмки, штрафів, нарахованої пені, не узгодив вимогу з територіальним органом Пенсійного фонду України в порядку адміністративного оскарження або судовому порядку чи не сплатив узгоджену суму недоїмки протягом 10 календарних днів з дня отримання узгодженої вимоги, територіальний орган Пенсійного фонду України надсилає в порядку, встановленому законом, до підрозділу державної виконавчої служби узгоджену вимогу про сплату недоїмки в електронній формі.

Порядок обміну інформацією між територіальними органами Пенсійного фонду України та органами державної виконавчої служби визначається Пенсійним фондом України спільно із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику.

Вимога Пенсійного фонду України про сплату недоїмки або рішення суду про стягнення суми недоїмки виконується органами державної виконавчої служби в порядку, встановленому законом.

За рахунок сум, що надходять від платника внеску або від органів державної виконавчої служби, погашаються суми недоїмки, штрафів та пені у порядку календарної черговості їх виникнення. У разі якщо платник внеску має несплачені суми недоїмки, штрафів та пені, сплачені ним суми внеску зараховуються в рахунок сплати недоїмки, штрафів та пені у порядку календарної черговості їх виникнення.

На суму недоїмки нараховується пеня з розрахунку 0,1 відсотка суми недоплати за кожний день прострочення платежу.

Територіальний орган Пенсійного фонду України накладає на платника внеску штрафи у таких розмірах:

за несплату (неперерахування) або несвоєчасну сплату (несвоєчасне перерахування) внеску - у розмірі 7 відсотків своєчасно не сплачених сум;

за донарахування територіальним органом Пенсійного фонду України або платником несвоєчасно нарахованого внеску - у розмірі 10 відсотків зазначеної суми за кожний звітний період, за який донараховано таку суму, але не більш як 50 відсотків суми донарахованого внеску;

за неподання, несвоєчасне подання, подання не за встановленою формою звітності про нарахування внеску - у розмірі 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Пеня, передбачена цією статтею, нараховується з першого календарного дня, що настає за днем закінчення строку внесення відповідного платежу, до дня його фактичної сплати (перерахування) включно.

У разі оскарження платником внеску вимоги про сплату недоїмки нарахування пені зупиняється з дня подання скарги до територіального органу Пенсійного фонду України або позову до суду.

Про нарахування пені та застосування штрафів, передбачених цією статтею, посадова особа територіального органу Пенсійного фонду України у порядку, встановленому Пенсійним фондом України, приймає рішення, яке протягом трьох робочих днів надсилається платнику внеску.

Суми пені та штрафів, передбачених цією статтею, підлягають сплаті платником внеску протягом 10 робочих днів з дня надходження відповідного рішення.

Зазначені суми зараховуються на рахунки, відкриті у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, для зарахування внеску. Платник внеску у визначений цією частиною строк має право оскаржити таке рішення в адміністративному порядку або до суду з одночасним обов'язковим письмовим повідомленням про це територіального органу Пенсійного фонду України, яким прийнято таке рішення.

Оскарження рішення територіального органу Пенсійного фонду України про застосування фінансових санкцій зупиняє перебіг строку їх сплати до винесення Пенсійним фондом України або судом рішення у справі. Строк сплати фінансових санкцій також зупиняється до ухвалення судом рішення у разі оскарження платником внеску вимоги про

сплату недоїмки, якщо застосування фінансових санкцій пов'язано з виникненням або несвоєчасною сплатою суми недоїмки.

Дія положень цієї статті щодо порядку, строків та процедури оскарження вимоги про сплату недоїмки поширюється також на процедуру оскарження рішень територіального органу Пенсійного фонду України про нарахування пені та/або застосування штрафів.

Рішення територіального органу Пенсійного фонду України про нарахування пені та/або застосування штрафів, передбачених цією статтею, є виконавчим документом.

У разі якщо платник внеску не сплатив зазначені в рішенні територіального органу Пенсійного фонду України про нарахування пені та/або застосування штрафів суми протягом 10 календарних днів з дня надходження відповідного рішення, а також не повідомив у зазначений строк територіальний орган Пенсійного фонду України про оскарження рішення, таке рішення надсилається в порядку, встановленому законом, до органу державної виконавчої служби.

Суми штрафів та нарахованої пені за порушення порядку та строків нарахування, обчислення і сплати внеску стягуються в такому самому порядку, що і суми недоїмки.

Суми штрафів та нарахованої пені включаються до вимоги про сплату недоїмки, якщо їх застосування пов'язано з виникненням та сплатою недоїмки.

Строк давності щодо нарахування, застосування та стягнення сум недоїмки, штрафів та нарахованої пені не застосовується.

Проведення у справах про адміністративні правопорушення здійснюється в порядку, встановленому [Кодексом України про адміністративні правопорушення](#).

Від імені Пенсійного фонду України розглядати справи про адміністративні правопорушення, застосовувати фінансові санкції мають право Голова правління Пенсійного фонду України, його заступники, керівники територіальних органів Пенсійного фонду України, їх заступники (інші посадові особи, визначені відповідно до наказу керівника відповідного органу).

{Закон доповнено статтею 20¹ згідно з Законом № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 20². Державний контроль за додержанням вимог **частин другої і третьої** статті 17 та **частин третьої, шостої і восьмої** статті 18 цього Закону здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення.

Рішення, прийняті територіальними органами Пенсійного фонду України та територіальними органами і посадовими особами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, захисту прав дітей, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та за дотриманням прав дітей з питань, що належать до їхньої компетенції відповідно до цього Закону, є обов'язковими до виконання платниками внеску.

Громадський контроль за додержанням законодавства про забезпечення прав осіб з інвалідністю в частині їх працевлаштування здійснюють професійні спілки та їх об'єднання, роботодавці та їх об'єднання, громадські об'єднання осіб з інвалідністю.

{Закон доповнено статтею 20² згідно з Законом № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 21. Держава гарантує особам з інвалідністю здобуття освіти на всіх рівнях освіти, що відповідають їхнім здібностям і можливостям.

Особи з інвалідністю здобувають дошкільну та загальну середню освіту в закладах дошкільної та загальної середньої освіти, у тому числі спеціальних та спеціалізованих.

Професійна освіта або перепідготовка осіб з інвалідністю здійснюється відповідно до законодавства.

Для реалізації особою з інвалідністю права на освіту, у тому числі професійну, можуть застосовуватися форми здобуття освіти, визначені законодавством.

Обдаровані діти з інвалідністю мають право на безоплатне навчання музики, образотворчого, художньо-прикладного мистецтва у закладах освіти.

Заклади освіти надають освітні послуги особам з інвалідністю нарівні з іншими громадянами, у тому числі шляхом створення належного кадрового, матеріально-технічного забезпечення, забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби особи з інвалідністю.

Держава забезпечує виробництво аудіокниг та випуск літератури шрифтом Брайля для забезпечення освітніх та культурних потреб дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю.

{Стаття 21 із змінами, внесеними згідно із Законами № 4213-VI від 22.12.2011, № 4170-IX від 19.12.2024; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 22. Для реалізації права на професійну, фахову передвищу та вищу освіту особами з інвалідністю заклади професійної, фахової передвищої та вищої освіти створюють необхідні умови для здобуття ними освіти на відповідному рівні.

{Частина перша статті 22 в редакції Законів № 2745-VIII від 06.06.2019, № 4219-IX від 15.01.2025}

Прийом на навчання до закладів вищої та фахової передвищої освіти осіб з інвалідністю проводиться на конкурсній основі відповідно до Умов прийому на навчання до закладів вищої та фахової передвищої освіти, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки.

{Частина друга статті 22 в редакції Закону № 2745-VIII від 06.06.2019}

Спеціальні умови для здобуття вищої освіти за державним замовленням і за рахунок цільових пільгових державних кредитів надаються:

особам з інвалідністю, які не спроможні відвідувати заклад освіти (за рекомендаціями органу охорони здоров'я та органу соціального захисту населення);

{Абзац другий частини третьої статті 22 в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

особам, у яких є захворювання, зазначені у Переліку захворювань та патологічних станів, що можуть бути перешкодою для проходження зовнішнього незалежного оцінювання;

особам з інвалідністю I, II групи і дітям з інвалідністю віком до 18 років, яким не протипоказане навчання за обраною спеціальністю.

Прийом до закладу професійної освіти проводиться на засадах, визначених [Законом України "Про професійну освіту"](#).

{Частина четверта статті 22 в редакції Законів № 4219-IX від 15.01.2025, № 4574-IX від 21.08.2025}

У разі проведення закладом професійної освіти конкурсу за відповідною професійною кваліфікацією діти з інвалідністю та особи з інвалідністю, яким не протипоказане навчання за обраною професійною кваліфікацією, зараховуються до закладу професійної освіти першочергово за умови проходження вступних випробувань з позитивним результатом.

{Частина п'ята статті 22 в редакції Законів № 4219-IX від 15.01.2025, № 4574-IX від 21.08.2025}

За інших рівних умов переважне право на зарахування до закладу професійної освіти мають особи з інвалідністю та діти з сімей, у яких:

{Абзац перший частини шостої статті 22 в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

обидва батьки є особами з інвалідністю;

один з батьків є особою з інвалідністю, а інший помер;

одинок матір є особою з інвалідністю;

батько є особою з інвалідністю та виховує дитину без матері.

Під час навчання зазначеним категоріям громадян стипендія (у разі призначення) та пенсія (державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю) виплачуються у повному розмірі.

{Стаття 22 із змінами, внесеними згідно із Законами № 232-IV від 21.11.2002, № 1000-V від 03.05.2007, № 1774-VIII від 06.12.2016; в редакції Закону № 2249-VIII від 19.12.2017}

Стаття 23. Жестова мова як мова осіб з порушенням слуху є засобом спілкування та навчання і захищається державою.

{Частина перша статті 23 в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування:

сприяють поширенню жестової мови та заохоченню мовної самобутності осіб з порушенням слуху;

гарантують збереження, вивчення і всебічний розвиток жестової мови, її використання як засобу виховання, навчання, викладання, спілкування і творчості;

забезпечують можливість комунікації осіб з інвалідністю з порушенням слуху в органах, установах та закладах соціального захисту населення, судових, правоохоронних органах, органах пожежної безпеки, аварійно-рятувальних службах, закладах охорони здоров'я, закладах освіти тощо;

сприяють наданню послуг з перекладу на жестову мову громадянам України з порушенням слуху, які користуються жестовою мовою;

створюють умови для наукового вивчення жестової мови;

сприяють використанню жестової мови в офіційних відносинах.

{Частина друга статті 23 в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Телерадіоорганізації (незалежно від форми власності та відомчого підпорядкування) забезпечують субтитрування або переклад на жестову мову офіційних повідомлень, кіно-, відеофільмів, передач і програм у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України.

{Стаття 23 в редакції Законів № 1773-IV від 15.06.2004, № 4213-VI від 22.12.2011}

Стаття 24. Після закінчення здобуття освіти особам з інвалідністю надається за їхнім бажанням право вільного працевлаштування або право вибору місця роботи, або право скористатися програмою першого робочого місця відповідно до законів України "Про зайнятість населення" та "Про основні засади молодіжної політики".

У разі відмови у прийнятті на роботу, ненаданні роботи за спеціальністю особі з інвалідністю, яка скористалася правом першого робочого місця відповідно до частини першої цієї статті після закінчення здобуття освіти, або у разі недодержання інших умов трудового договору, положень законодавства про працю роботодавець відшкодовує особі з інвалідністю витрати на проїзд до місця роботи і повернення до місця її проживання, а також витрати на проїзд супроводжуючої особи (якщо вона є необхідною).

{Стаття 24 із змінами, внесеними згідно із Законами № 1276-VI від 16.04.2009, № 4213-VI від 22.12.2011, № 2249-VIII від 19.12.2017; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

Стаття 25. Роботодавці створюють безпечні і нешкідливі для здоров'я умови праці.

За особами з інвалідністю внаслідок трудового каліцтва або професійного захворювання, які проходять професійне навчання з урахуванням індивідуальної програми реабілітації, якщо з моменту встановлення інвалідності минуло не більше одного року, зберігається середній заробіток за попереднім місцем роботи.

{Частина друга статті 25 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4213-VI від 22.12.2011; в редакції Закону № 4219-IX від 15.01.2025}

V. СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ БЕЗПЕРЕШКОДНОГО ДОСТУПУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ДО СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Стаття 26. Підприємства, установи та організації зобов'язані створювати умови для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю (у тому числі осіб з інвалідністю, які використовують засоби пересування та собак-поводирів) до об'єктів фізичного оточення. Власники та виробники транспортних засобів, виробники та замовники інформації (друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації тощо), постачальники електронних комунікаційних послуг, виробники радіообладнання та термінального

(кінцевого) обладнання повинні забезпечувати надання послуг і виробництво продукту з урахуванням потреб осіб з інвалідністю.

{Абзац перший статті 26 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1089-IX від 16.12.2020}

На об'єктах фізичного оточення і транспорті загального користування розміщуються знаки, що застосовуються в міжнародній практиці для позначення їх доступності для осіб з інвалідністю.

{Абзац другий статті 26 набирає чинності з 1 січня 2013 року - див. пункт 1 розділу II Закону № 4213-VI від 22.12.2011}

На об'єктах фізичного оточення інформація, що оприлюднюється, дублюється рельєфним літерно-цифровим або рельєфно-крапковим шрифтом (шрифтом Брайля).

{Абзац третій статті 26 набирає чинності з 1 січня 2013 року - див. пункт 1 розділу II Закону № 4213-VI від 22.12.2011}

Нумерація поверхів, кабінетів на об'єктах фізичного оточення наноситься рельєфним літерно-цифровим шрифтом.

{Абзац четвертий статті 26 набирає чинності з 1 січня 2013 року - див. пункт 1 розділу II Закону № 4213-VI від 22.12.2011}

{Стаття 26 із змінами, внесеними згідно із Законом № 860-IV від 22.05.2003; в редакції Закону № 4213-VI від 22.12.2011}

Стаття 27. Планування і забудова населених пунктів, формування мікрорайонів, проектування, будівництво і реконструкція об'єктів фізичного оточення без пристосування для використання особами з інвалідністю не допускаються. Зазначена діяльність здійснюється з урахуванням думки громадських об'єднань осіб з інвалідністю.

У разі якщо діючі об'єкти неможливо повністю пристосувати для потреб осіб з інвалідністю, за погодженням з громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю здійснюється їх розумне пристосування з урахуванням універсального дизайну.

Фінансування зазначених заходів здійснюється за рахунок власників (балансоутримувачів) об'єктів або орендарів згідно із договором оренди.

{Стаття 27 в редакції Закону № 4213-VI від 22.12.2011}

Стаття 28. Підприємства, організації та фізичні особи - підприємці, що здійснюють транспортне обслуговування населення, зобов'язані забезпечити спеціальне обладнання транспортних засобів, вокзалів, аеропортів та інших об'єктів, яке б дало змогу особам з інвалідністю безперешкодно користуватися їх послугами.

{Частина перша статті 28 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4213-VI від 22.12.2011}

У тих випадках, коли діючі транспортні засоби не можуть бути пристосовані для використання особами з інвалідністю, органи місцевого самоврядування створюють інші можливості для їх пересування.

При проектуванні і створенні нових засобів пересування, реконструкції і будівництві аеропортів, залізничних вокзалів і автовокзалів, морських і річкових портів обов'язково передбачається можливість їх використання особами з інвалідністю.

Транспорт загального користування (залізничний, морський, внутрішній водний, автомобільний, авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен) з метою врахування обмежених можливостей осіб з інвалідністю забезпечується зовнішніми звуковими інформаторами номера і кінцевих зупинок маршруту, текстовими та звуковими системами у салоні для обов'язкового оголошення зупинок.

{Статтю 28 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 4213-VI від 22.12.2011 - набирає чинності з 1 січня 2013 року - див. пункт 1 розділу II Закону № 4213-VI від 22.12.2011; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1054-IX від 03.12.2020}

Транспортні засоби загального користування, що виготовляються в Україні або ввозяться на митну територію України, мають бути пристосовані для користування особами з інвалідністю з вадами зору, слуху та з ураженнями опорно-рухового апарату, а також передбачати можливість встановлення зовнішніх звукових інформаторів номера і кінцевих зупинок маршруту, текстових та звукових систем у салоні для оголошення зупинок.

{Статтю 28 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 4213-VI від 22.12.2011 - набирає чинності з 1 січня 2013 року - див. пункт 1 розділу II Закону № 4213-VI від 22.12.2011}

Стаття 29. Особи з інвалідністю забезпечуються житлом у порядку і на умовах, передбачених чинним законодавством і з урахуванням положень цього Закону.

Особи з інвалідністю та сім'ї, в яких є діти з інвалідністю, мають переважне право на поліпшення житлових умов в порядку, передбаченому чинним законодавством.

Стаття 30. Житло (жиле приміщення), займане особами з інвалідністю або сім'ями, у складі яких вони є, під'їзди, сходові площадки будинків, в яких мешкають особи з інвалідністю, мають відповідати вимогам щодо безперешкодного доступу та бути пристосованими до потреб таких осіб, а також обладнане телефонним зв'язком.

{Частина перша статті 30 в редакції Закону № 1665-IX від 15.07.2021 - вводить в дію з 01.02.2022}

Обладнання зазначених жилих приміщень здійснюється органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями, у віданні яких знаходиться житловий фонд.

{Частина друга статті 30 в редакції Закону № 1665-IX від 15.07.2021 - вводить в дію з 01.02.2022}

{Частина третю статті 30 виключено на підставі Закону № 1665-IX від 15.07.2021 - вводить в дію з 01.02.2022}

У разі невідповідності житла (жилих приміщень), в якому проживає особа з інвалідністю, вимогам щодо безперешкодного доступу осіб з інвалідністю і неможливості його пристосування до потреб таких осіб за їх заявою або заявою їх законних представників

проводиться заміна такого житла (жилих приміщень) у порядку, передбаченому [Житловим кодексом Української РСР](#).

{Частина четверта статті 30 в редакції Закону № 1665-IX від 15.07.2021 - вводитьься в дію з 01.02.2022}

Органи місцевого самоврядування забезпечують виділення земельних ділянок особам з інвалідністю із захворюваннями опорно-рухового апарату під будівництво гаражів для автомобілів з ручним керуванням поблизу місця їх проживання.

Власники спеціально обладнаних чи відведених майданчиків для паркування забезпечують виділення та облаштування в межах майданчиків місць для безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю. Водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, у тому числі на транспортних засобах, що належать підприємствам, установам, організаціям, які здійснюють діяльність у сфері соціального захисту населення, та громадським об'єднанням осіб з інвалідністю, мають право на встановлення на транспортному засобі розпізнавального знака "Водій з інвалідністю" та під час перевезення осіб з інвалідністю користуються всіма перевагами, що надаються водіям з інвалідністю. Водії, які керують транспортними засобами, на яких встановлений розпізнавальний знак "Водій з інвалідністю", повинні мати при собі документи, що підтверджують інвалідність водія або одного з пасажирів. Кількість місць, призначених для безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, становить не менше 10 відсотків загальної кількості місць на спеціально обладнаних чи відведених майданчиках для паркування, але не менше одного місця з позначенням таких місць відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою.

{Статтю 30 доповнено частиною шостою згідно із Законом № 2409-VI від 01.07.2010; в редакції Закону № 2109-VIII від 22.06.2017}

Якщо власники спеціально обладнаних чи відведених майданчиків для паркування не забезпечили виділення та облаштування місць, призначених для безоплатного паркування транспортних засобів, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю, такими місцями на відповідних майданчиках вважаються місця, на яких розміщені транспортні засоби, якими керують водії з інвалідністю або водії, які перевозять осіб з інвалідністю.

{Статтю 30 доповнено частиною сьомою згідно із Законом № 2409-VI від 01.07.2010; в редакції Закону № 2109-VIII від 22.06.2017}

Місця для безоплатного паркування транспортних засобів, передбачені частиною шостою цієї статті, також виділяються на спеціально обладнаних чи відведених майданчиках, у тому числі біля житлових будинків (крім індивідуальних житлових будинків) та інших будівель, їх власниками/співвласниками (управителями) або орендарями, на проїзних частинах автомобільних доріг і тротуарах (із числа місць для зупинки та стоянки транспортних засобів) - органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (суб'єктами господарювання, якщо їм у встановленому порядку передано відповідні частини доріг і тротуарів для ведення господарської діяльності) з позначенням таких місць відповідними дорожніми знаками або дорожньою розміткою.

{Частина статті 30 в редакції Закону № 2109-VIII від 22.06.2017}

Місця для транспортних засобів, передбачені частинами шостою і восьмою цієї статті, визначені на спеціально обладнаних чи відведених майданчиках біля будівель і будинків, мають бути розміщені максимально близько до входу до таких будівель і будинків, а на окремих спеціально обладнаних чи відведених майданчиках - максимально близько до в'їзду на такі майданчики.

{Частина статті 30 в редакції Закону № 2109-VIII від 22.06.2017}

На всіх автостоянках незалежно від форми власності, які є суб'єктами господарської діяльності чи належать цим суб'єктам, на яких надаються послуги із зберігання транспортних засобів, що належать громадянам (крім автостоянок - гаражних кооперативів), і охороняються, облаштовуються місця для безоплатного зберігання (за рахунок коштів місцевих бюджетів) транспортних засобів, зазначених у частині шостій цієї статті. Кількість місць на автостоянці для безоплатного зберігання транспортних засобів встановлюється за поданням відповідного органу місцевого самоврядування відповідно до потреби з позначенням цих місць дорожніми знаками та відповідною розміткою.

{Статтю 30 доповнено частиною згідно із Законом № 2409-VI від 01.07.2010}

Порядок надання пільг власникам транспортних засобів, зазначених у частині шостій цієї статті, на безоплатне паркування на спеціально обладнаних чи відведених майданчиках для паркування та на безоплатне зберігання на автостоянках, на яких надаються послуги щодо зберігання транспортних засобів (крім автостоянок - гаражних кооперативів), визначається Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 30 доповнено частиною згідно із Законом № 2409-VI від 01.07.2010}

Стаття 31. Виконавчі комітети органів місцевого самоврядування не можуть вилучати частину жилої площі, збудованої за рахунок коштів громадських об'єднань осіб з інвалідністю, у тому числі господарським способом або з залученням їх коштів в порядку пайової участі.

Стаття 32. Особи з інвалідністю, влаштовані в будинки-інтернати або в інші установи соціальної допомоги, мають право на збереження за ними жилої площі протягом 12 місяців. При більш тривалих строках звільнена жила площа передається для задоволення потреб у житлі іншим особам з інвалідністю, які потребують поліпшення житлових умов.

Стаття 33. Діти з інвалідністю з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які проживають у сім'ях піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, державних або інших соціальних установах, після досягнення повноліття мають право на позачергове одержання житла і матеріальну допомогу на його упорядження у разі, якщо за висновком медико-соціальної експертизи вони можуть здійснювати самообслуговування і вести самостійний спосіб життя.

{Стаття 33 в редакції Закону № 2394-VI від 01.07.2010}

Стаття 34. Місцеві органи виконавчої влади зобов'язані забезпечувати особам з інвалідністю необхідні умови для вільного доступу і користування культурно-

видовищними закладами і спортивними спорудами, для занять фізкультурою і спортом, а також забезпечувати надання спеціального спортивного інвентаря.

{Частина перша статті 34 із змінами, внесеними згідно із Законами № 860-IV від 22.05.2003, № 5462-VI від 16.10.2012}

Особи з інвалідністю користуються переліченими послугами безплатно або на пільгових умовах згідно з рішеннями органів місцевого самоврядування за участю громадських об'єднань осіб з інвалідністю.

Стаття 35. Особи з інвалідністю забезпечуються засобами спілкування, що полегшують їх взаємодію між собою та з іншими категоріями населення. Порядок і умови такого забезпечення передбачаються місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування за участю громадських об'єднань осіб з інвалідністю.

Особи з інвалідністю першої та другої груп мають право на позачергове і пільгове встановлення квартирних телефонів за рахунок видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів і враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів. Порядок і умови встановлення телефонів особам з інвалідністю визначаються Кабінетом Міністрів України з урахуванням пропозицій всеукраїнських громадських об'єднань осіб з інвалідністю.

{Частина друга статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4213-VI від 22.12.2011}

Особам з інвалідністю першої, другої груп і сім'ям, у складі яких є двоє або більше осіб з інвалідністю, оплата послуг електрозв'язку за місцеві телефонні розмови з квартирних телефонів за почасовим (похвилинним, посекундним) обліком їх тривалості встановлюється тільки за їх згодою.

{Частина третя статті 35 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2249-VIII від 19.12.2017}

Особам з інвалідністю першої, другої груп по зору надається право безплатного користування радіотрансляційною точкою.

Держава здійснює підтримку засобів масової інформації, видавництв, підприємств та організацій, які випускають спеціальну літературу, звукову та відеопродукцію для осіб з інвалідністю.

При розробці, виробництві та встановленні засобів зв'язку та інформації враховуються можливості їх використання особами з інвалідністю.

Особам з інвалідністю по слуху послуги із сурдоперекладу та сурдотехніка надаються відповідно до [Закону України "Про соціальні послуги"](#) в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Стаття 35 в редакції Закону № 1773-IV від 15.06.2004}

VI. МАТЕРІАЛЬНЕ, СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВЕ І МЕДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Стаття 36. Матеріальне, соціально-побутове і медичне забезпечення осіб з інвалідністю здійснюється у вигляді грошових виплат (пенсій, допомог, одноразових виплат), забезпечення медикаментами, технічними й іншими засобами, включаючи друковані видання із спеціальним шрифтом, звукопідсилюючу апаратуру та аналізатори, а також шляхом надання послуг по медичній, соціальній, трудовій і професійній реабілітації, побутовому та торговельному обслуговуванню.

{Стаття 36 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1773-IV від 15.06.2004}

Стаття 37. Види матеріального забезпечення, медичної та іншої допомоги, а також соціальних та інших послуг, що надаються особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю, джерела їх фінансування встановлюються законом. Допомога та послуги надаються на умовах та в порядку, визначених Кабінетом Міністрів України.

{Стаття 37 в редакції Закону № 4170-IX від 19.12.2024}

Стаття 38. Особам з інвалідністю і дітям з інвалідністю надаються безоплатно або на пільгових умовах на підставі індивідуальної програми реабілітації послуги із соціально-побутового і медичного обслуговування, допоміжні засоби реабілітації, медичні вироби, а також автомобілі, крісла колісні з електроприводом.

{Частина перша статті 38 в редакції Закону № 1760-VI від 15.12.2009, № 688-VIII від 15.09.2015; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1664-IX від 15.07.2021; в редакції Закону № 3911-IX від 21.08.2024}

Особі з інвалідністю, законному представнику недієздатної особи з інвалідністю чи дитини з інвалідністю автомобіль, виданий безоплатно чи на пільгових умовах, у тому числі визнаний гуманітарною допомогою, за бажанням може бути безоплатно переданий у власність після закінчення 10-річного строку експлуатації у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 38 доповнено новою частиною згідно із Законом № 688-VIII від 15.09.2015; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2249-VIII від 19.12.2017}

Після смерті особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю автомобіль, виданий безоплатно чи на пільгових умовах, у тому числі визнаний гуманітарною допомогою, за бажанням членів її сім'ї може бути переданий у їх власність безоплатно у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Допоміжні засоби реабілітації можуть бути залишені у власності членів сім'ї померлої особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

{Статтю 38 доповнено новою частиною згідно із Законом № 1760-VI від 15.12.2009; із змінами, внесеними згідно із Законами № 2171-VI від 11.05.2010, № 2249-VIII від 19.12.2017}

Особі з інвалідністю, які отримують пенсію, що не перевищує мінімального розміру пенсії, або державну соціальну допомогу, призначену замість пенсії, діти з інвалідністю мають право на безплатне придбання лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування.

Особи з інвалідністю першої і другої груп мають право при амбулаторному лікуванні на придбання лікарських засобів за рецептами лікарів з оплатою 50 відсотків їх вартості.

{Дію частини шостої статті 38 зупинено на 2026 рік згідно із Законом № 4695-IX від 03.12.2025} *{Дію частини шостої статті 38 зупинено на 2025 рік згідно із Законом № 4059-IX від 19.11.2024}* *{Дію частини шостої статті 38 зупинено на 2024 рік згідно із Законом № 3460-IX від 09.11.2023}* Особи з інвалідністю і діти з інвалідністю за наявності медичних показань мають право на безплатне забезпечення санаторно-курортними путівками.

Особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та особи, які супроводжують осіб з інвалідністю першої групи або дітей з інвалідністю (не більш як одна особа, яка супроводжує особу з інвалідністю першої групи або дитину з інвалідністю), мають право на позачергове обслуговування в будь-яких касах, а також на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності та підпорядкування, які надають будь-які послуги населенню. Особи з інвалідністю, які прямують на лікування (за наявності підтвердних документів), особи з інвалідністю першої групи та діти з інвалідністю мають право на пріоритет перед іншими особами на проходження передбачених законодавством видів контролю в пунктах пропуску через державний кордон України, контрольних пунктах в'їзду на тимчасово окуповані території та виїзду з таких територій. Разом з такими особами у пріоритетному порядку можуть слідувати особи, які їх супроводжують (не більше двох), та, у разі необхідності, - близькі родичі першої лінії спорідненості. У пунктах пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення та контрольних пунктах в'їзду-виїзду на тимчасово окуповані території пріоритет може надаватися при слідуванні в пішому порядку або на легковому автомобілі, за умови відсутності в транспортному засобі, в якому прямують зазначені особи, інших (крім визначених цією статтею) осіб.

{Статтю 38 доповнено частиною згідно із Законом № 2424-VI від 02.07.2010; в редакції Закону № 1664-IX від 15.07.2021}

Інформація про право на позачергове обслуговування має бути розташована на видному місці.

{Статтю 38 доповнено частиною згідно із Законом № 2424-VI від 02.07.2010}

Порядок та умови забезпечення осіб з інвалідністю і дітей з інвалідністю лікарськими, допоміжними засобами реабілітації, виробами медичного призначення, **санаторно-курортними путівками**, автомобілями, а також переліки допоміжних засобів реабілітації і виробів медичного призначення визначає Кабінет Міністрів України.

{Частина статті 38 в редакції Закону № 1760-VI від 15.12.2009}

{Стаття 38 в редакції Закону № 1773-IV від 15.06.2004}

Стаття 38¹. Транспортне обслуговування осіб з інвалідністю здійснюється на пільгових умовах.

Особи з інвалідністю I та II групи, діти з інвалідністю та особи, які супроводжують осіб з інвалідністю I групи або дітей з інвалідністю (не більше однієї особи, яка супроводжує особу з інвалідністю I групи або дитину з інвалідністю), мають право на безплатний проїзд у пасажирському міському транспорті (крім таксі) за наявності посвідчення чи довідки,

зазначених у цьому Законі, а в разі запровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду - також електронного квитка, який видається на безоплатній основі.

{Частина другу та третю статті 38¹ викладено в редакції Закону № 76-VIII від 28.12.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1812-VIII від 17.01.2017}

{Установити, що норми змін по Закону № 76-VIII від 28.12.2014 в частині вилучення пільгового проїзду окремих категорій громадян набувають чинності з 1 червня 2015 року, крім норм щодо забезпечення пільговим проїздом осіб з інвалідністю I та II групи, дітей з інвалідністю, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, учнів із малозабезпечених сімей та осіб, які їх супроводжують і які супроводжують особу з інвалідністю I групи, учасників бойових дій - додатково див. пункт 11 розділу III Закону № 76-VIII від 28.12.2014}

Особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та особи, які супроводжують осіб з інвалідністю першої групи або дітей з інвалідністю (не більше однієї особи, яка супроводжує особу з інвалідністю або дитину з інвалідністю), мають право на 50-відсоткову знижку вартості проїзду на внутрішніх лініях (маршрутах) повітряного, залізничного, морського, внутрішнього водного та автомобільного транспорту в період з 1 жовтня по 15 травня.

{Частина третя статті 38¹ із змінами, внесеними згідно із Законом № 1054-IX від 03.12.2020}

Пільгове перевезення осіб з інвалідністю здійснюють усі підприємства транспорту незалежно від форми власності та підпорядкування відповідно до Закону України "Про транспорт".

Звуження змісту та обсягу права осіб з інвалідністю на пільговий проїзд транспортом не допускається.

{Частина статті 38¹ в редакції Закону № 4213-VI від 22.12.2011}

Порядок транспортного обслуговування осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю на пільгових умовах визначається нормативно-правовими актами, що регламентують правила користування громадянами повітряним, залізничним, морським, внутрішнім водним, автомобільним та міським електричним транспортом.

{Статтю 38¹ доповнено частиною згідно із Законом № 107-VI від 28.12.2007 - зміну визнано неконституційною згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-рп/2008 від 22.05.2008; в редакції Закону № 4213-VI від 22.12.2011; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1054-IX від 03.12.2020}

{Закон доповнено статтею 38¹ згідно із Законом № 1773-IV від 15.06.2004}

Стаття 38². Пільги, передбачені цим Законом, зберігаються за особами з інвалідністю та дітьми з інвалідністю незалежно від виду виплачуваної пенсії або допомоги, призначеної замість пенсії.

У випадках, коли іншими нормативно-правовими актами передбачені норми, що підвищують встановлений цим Законом рівень соціального захисту осіб з інвалідністю,

застосовуються положення тих нормативно-правових актів, які визначають найбільший рівень соціального захисту осіб з інвалідністю.

Якщо особа з інвалідністю має право на одну і ту ж пільгу за цим Законом і одночасно за іншим нормативно-правовим актом, пільга їй надається лише за одним з них за її вибором (незалежно від підстави встановлення пільги).

{Частина третя статті 38² із змінами, внесеними згідно із Законом № 2249-VIII від 19.12.2017}

{Закон доповнено статтею 38² згідно із Законом № 1773-IV від 15.06.2004}

Стаття 39. Особа з інвалідністю має право вибору конкретного виду соціальної допомоги.

Особа з інвалідністю може відмовитися від того чи іншого виду соціальної допомоги, якщо вона не повною мірою відповідає її потребам. У такому разі особа з інвалідністю вправі самостійно вирішувати питання про забезпечення себе конкретним видом допомоги за рахунок власних коштів з урахуванням компенсації вартості аналогічного виду соціальної допомоги, що подається державним органом.

{Частина друга статті 39 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2249-VIII від 19.12.2017}

Стаття 40. Конкретні умови і порядок пенсійного забезпечення і надання допомоги та інших соціальних послуг визначаються законодавством про пенсійне забезпечення в Україні і актами Кабінету Міністрів України з відповідних питань.

{Стаття 40 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

Стаття 41. Підприємствам та організаціям, що спеціалізуються на виробництві товарів, протезно-ортопедичних виробів та виробів фізкультурно-спортивного призначення, допоміжних засобів реабілітації і пристосувань для осіб з інвалідністю, встановлюються пільги по оподаткуванню в порядку і на умовах, встановлених законодавством України.

{Стаття 41 із змінами, внесеними згідно із Законом № 200/94-ВР від 13.10.94}

Стаття 42. Особи, винні у порушенні вимог цього Закону, несуть установлену законом матеріальну, дисциплінарну, адміністративну чи кримінальну відповідальність.

{Закон доповнено статтею 42 згідно із Законом № 4213-VI від 22.12.2011}

**Голова Верховної Ради
Української РСР**

Л.КРАВЧУК

**м. Київ
21 березня 1991 року
№ 875-ХІІ**

Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні
Закон України від 21.03.1991 № 875-ХІІ
Редакція від **10.01.2026**, підстава — [4574-ІХ](#)
Постійна адреса:
<https://zakon.rada.gov.ua/go/875-12>

Законодавство України
станом на 16.03.2026
чинний

875-12

Публікації документа

- **Голос України** від 27.04.1991
- **Відомості Верховної Ради УРСР** від 21.05.1991 — 1991 р., № 21, стаття 252